SİYASET BİLİMİ VE KAMU POLİTİKALARINDA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR:

TOPLUMSAL SORUNLAR, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SİYASAL DİNAMİKLER

Editör:
Hakan ALTINTAŞ

BİDGE Yayınları

BİDGE Yayınları

Siyaset Bilimi ve Kamu Politikalarında Güncel Yaklaşımlar: Toplumsal Sorunlar, Sürdürülebilirlik Ve Siyasal Dinamikler

Editör: HAKAN ALTINTAŞ

ISBN: 978-625-5436-01-6

1. Baskı
Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL
Yayınlama Tarihi: 2026-10-25
BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374
Yayın hakları © BİDGE Yayınları
www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com
Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.
Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya / Ankara

İÇİNDEKİLER

Samsun İli Sıfır Atık Uygulamalarının Mevcut Durumu 1
YUSUF ALPHAN

RİSK ÇAĞINDA KAVRAMSAL KIRILGANLIK: SİYASAL MUHALEFET, ŞİDDET VE TERÖR ARASINDAKİ SINIRLARIN KRİZİ 25
KÜBRA GÜMÜŞ

PUBLIC POLICY, DIGITAL INTERVENTION, AND GENDER-BASED VIOLENCE: THE CASE OF KADES IN TURKEY 47
HABİB AYDIN

BÖLÜM 1

SAMSUN İLİ SIFIR ATIK UYGULAMALARININ MEVCUT DURUMU[1]

YUSUF ALPHAN[2]

Giriş

Sürdürülebilir kalkınma anlayışı, 21. yüzyılda çevre politikalarının merkezinde yer almakta ve doğal kaynakların korunmasıyla ekonomik büyüme arasındaki dengeyi kurmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, atık yönetimi yalnızca çevre mühendisliği veya belediye hizmeti düzeyinde değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve yönetsel boyutlarıyla ele alınması gereken çok boyutlu bir politika alanıdır. Artan nüfus, kentleşme, tüketim alışkanlıklarının değişmesi ve plansız sanayileşme, atık üretimini hızla artırmış ve mevcut altyapıların yetersiz hale gelmesine neden olmuştur. Dünya genelinde çevre kirliliğinin önemli bir kısmı, doğru yönetilemeyen atıklardan kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de atık yönetimi süreci uzun yıllar boyunca "bertaraf etme" odaklı bir yaklaşımla yürütülmüştür. Ancak bu yaklaşım, 2010'lu yıllardan itibaren yerini döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir kaynak kullanımı ilkelerine dayanan daha modern sistemlere bırakmıştır. Bu dönüşümün temel adımlarından biri, 2017 yılında Cumhurbaşkanlığı

[1] Bu Çalışma Samsun İlinde Sıfır Atık Uygulamalarının Mevcut Durumu Sorunları ve Çözüm Önerileri Yüksek Lisans Tezinden Türetilmiştir.

[2] Araştırmacı, Van Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Orcid: 0009-0002-3703-1540

himayesinde başlatılan Sıfır Atık Projesi olmuştur. Proje, çevresel farkındalık oluşturmayı, atıkların kaynağında ayrıştırılmasını ve geri dönüşüm oranlarının artırılmasını amaçlamaktadır. 2022 yılında yürürlüğe giren "Sıfır Atık Yönetmeliği" ile birlikte bu politika yasal bir çerçeveye kavuşmuş, kamu kurumları, belediyeler ve özel sektör için çeşitli yükümlülükler tanımlanmıştır (ÇŞİDB, 2023). Proje kapsamında ülke genelinde atıkların azaltılması, geri dönüştürülmesi ve ekonomiye kazandırılması için çalışmalar yürütülmektedir.

Sıfır atık yaklaşımı, çevresel etkilerin azaltılmasının yanı sıra ekonomik ve toplumsal faydalar da sağlamaktadır. Geri dönüşüm sektöründe yeni istihdam olanakları oluşturmakta, belediyelerin atık toplama maliyetlerini düşürmekte ve hammadde bağımlılığını azaltmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan döngüsel ekonomi stratejileri, Türkiye için örnek teşkil etmekte; AB'nin 2030 hedefleri, Türkiye'deki sıfır atık politikalarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu bağlamda, sıfır atık yönetimi yalnızca çevre koruma aracı değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak görülmektedir.

Samsun ili, Karadeniz Bölgesi'nin hem nüfus hem de ekonomik potansiyel açısından öne çıkan şehirlerinden biridir. 17 ilçesi ve 1,38 milyonluk nüfusuyla Samsun, sanayi, tarım, turizm ve liman faaliyetlerinin yoğun olarak yürütüldüğü bir kenttir. Bu çeşitlilik, aynı zamanda atık üretiminin ve yönetim süreçlerinin karmaşık hale gelmesine neden olmaktadır. Samsun'da yürütülen sıfır atık uygulamaları, ulusal stratejilerle uyumlu olmakla birlikte yerel

düzeyde farklılıklar göstermektedir. Büyükşehir Belediyesi'nin yanı sıra ilçe belediyeleri de kendi sıfır atık yönetim planlarını hazırlamakta, ancak uygulamada kurumsal kapasite ve finansal kaynak eksiklikleri nedeniyle sınırlı başarı elde edilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Samsun ilinde sıfır atık uygulamalarının mevcut durumunu analiz etmek, karşılaşılan temel sorunları belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Ayrıca çalışma, sıfır atık uygulamalarının yerel düzeydeki başarısını etkileyen yönetsel, teknik ve toplumsal faktörleri inceleyerek politika yapıcılara yol gösterici öneriler sunmayı hedeflemektedir. Çalışmanın temel araştırma sorusu şu şekilde özetlenebilir: "Samsun ilinde sıfır atık uygulamalarının etkinliğini sınırlayan faktörler nelerdir ve bu faktörlerin ortadan kaldırılması için hangi politika araçları kullanılabilir?"

Bu kapsamda makale, önce veri ve yöntem kısmında araştırma tasarımını açıklamakta, ardından bulgular bölümünde Samsun'daki mevcut durumu TÜİK verileri, yerel raporlar ve literatür ışığında değerlendirmektedir. Son bölümde ise bulgular politika perspektifinden tartışılarak çözüm önerileri sunulmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

Sıfır Atık Yönetmeliğinde atık kavramı, üreticisi, fiilen elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişiler tarafından çevreye atılan, bırakılan, atılması zorunlu olan herhangi maddeler ve materyaller olarak tanımlanmaktadır (Sıfır Atık Yönetmeliği, 30829). Atık grubu içerisinde birçok farklı atık bulunmaktadır. Atık çeşitleri şu şekildedir; Evsel atıklar, karton ve kâğıt atıkları, organik atıklar, yemek atıkları, bitkisel yağ atıkları, metal atıkları, cam atıklar, plastik atıkları, geri dönüşemeyen atıklar, elektronik atıkları, tehlikeli atıklar, ahşap atıkları, tekstil atıkları, tıbbi nitelikteki atıklar, iri hacimli atıklar, inşaat-yığıntı atıkları, kompozit atıklar pil atıkları.

Dünya üzerinde bulunan nüfusun ve yaşam standartlarının artmasına ve gelişmesine bağlı olarak tüketimlerde de kaçınılmaz bir şekilde ciddi oranlara artışlar yaşanmaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak doğal kaynaklarımız üzerindeki baskıyı yüksek oranlarda artırarak dünyanın dengesinin bozulmasına neden olmakta ve bu durum ile sınırlı olan kaynaklarımız artan ihtiyaçlara ve taleplere yetişememektedir. Bu nedenle son yıllarda tüm dünyada sıfır atık yaygınlaşmaya ve gelişmeye başlamıştır. Sıfır Atık; israfın önlenmesi ve azaltılması, kaynakların daha sistemli ve verimli bir şekilde kullanılması, atık oluşumlarının sebeplerinin gözden geçirilerek atık oluşumlarının engellenmesi ve/veya en aza indirgenmesi, atıkların oluşması durumunda ise kaynağından ayrı bir şekilde toplanması ve geri kazanımlarının sağlanmasını kapsayan

atık yönetim felsefesi olarak tanımlanan bir hedef ve amaç olarak tanımlanmaktadır.

Atık Yönetimi; atıkların oluşumlarının önlenmesi, yeniden kullanılması, atığın oluşum aşamasında kaynağından azaltılması, özellikleri ve türlerine göre ayrıştırılması, toplanması, biriktirilmesi, geçici olarak depolanması ve saklanması, taşınması, geri dönüşüm yöntemi ile dönüştürülmesi enerji geri kazanım yöntemleri yardımı ile geri kazanılması, bertaraf edilmesi süreçleri, bertaraf işlemleri sonrasında izlenmesi, kontrolü ve denetimi faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Atık Yönetiminde atık oluşumunun önlenmesi, ayrıştırılması, yeniden kullanılması, atıkların kaynağında azaltılması, atıklardan enerji elde edilmesi, atığın bertaraf edilmesi ve bertaraf edilen atıkların kontrollü denetim faaliyetlerinin tümünün kapsayan bir sistematiktir (Özkaya, 2020).

Sıfır Atık Yönetim Hiyerarşisi, atıkların takip edilme basamaklarını oluşturmaktadır. 6 basamaktan oluşmaktadır. Atıkları oluşumlarını, mümkün olduğu kadar yeniden kullanımlarını, hammadde kullanımlarını azaltmayı, geri dönüşüm ve geri kazanımlarını, maddesel ve kimyasal geri kazanımlarını, geri dönüşümlerinin mümkün olmaması durumunda enerji geri kazanımlarını ve son aşamada atıkların bertaraf edilmesi süreçlerini oluşturmaktadır. Sonuç olarak sıfır atık yönetim sistemi düzenli depolama sahalarındaki atık yükünü azaltmada ve atığın devamlı bir döngüsel sistem halinde kullanıldığı basamakların hiyerarşisini oluşturmaktadır (Tüfekçi, 2022).

Atıkların geri kazanımları ülkelere yüksek miktarlarda enerji tasarrufu, doğal kaynakların daha az kullanımı ve ekonomik olarak kazançlar sağlamaktadır. Yapılan çalışmalarda ve araştırmalarda 31 milyon ton atığın geri dönüşüm yöntemleri yardımları sayesinde, 42 milyon ağacın kesilmekten kurtarılması, atmosfere 585 milyon ton daha az sera gazının salınımı yapılması, 69 milyon m^3 suyun kullanımından tasarruf yapılması, 20 milyar kwh daha düşük miktarda enerjinin kullanılmasını sağlamaktadır. Ülkelerin yıllık olarak 13 milyar TL civarında ekonomik kazanç sağlamasına katkıda bulunmaktadır.

Ülkemiz genelinde sıfır atık faaliyetleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve koordine edilmektedir. Projenin kazanımları ülke ekonomisine, doğal kaynakların azaltılmasına, küresel ısınmanın azaltılmasına katkı sağlanmaktadır. Bakanlık, sıfır atık projesinin geri kazamın oranlarının 2017 yılında %13 seviyesinde iken, 2021 yılında geri kazanım oranları yapılan çalışmalar ile %27,2'ye yükselmiştir. 2022 yılında bu oran %30,13'e, 2023 yılında %34,92'ye yükselmiştir. Ülkemizde geri kazanım oranlarının 2035 yılında %60'a çıkarılması hedeflenmektedir.

Çevre kirlilikleri, sera gazı salınımları ve küresel ısınma ile yeryüzünde bulunan tatlı su kaynakları giderek azalmaktadır. Bunun başlıca nedeni insanların doğal dengeyi bozması ve buna bağlı olarak çölleşmenin hızlı bir şekilde artması tetiklenmektedir (Yılmaz, 2015). Dünyadaki nüfusun hızlı bir şekilde artmasına bağlı

olarak, atıklar çoğalmaya devam etmekte ve çevre kirliliği oluşmaktadır. Buna bağlı olarak tatlı su kaynakları hızlı bir şekilde tükenmektedir. Sıfır atık projesi kapsamında yapılan çalışmalarda istenilen hedeflere ve üstüne ulaşılırsa çölleşme oranı azalabilir, çevre kirliliği indirilebilir ve tatlı su kaynaklarının korunmasına katkıda bulunulabilir.

3. VERİ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Alanı

Araştırma, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Samsun ili sınırları içinde yürütülmüştür. Samsun, 17 ilçesi, 1.382.000'i aşan nüfusu ve 9.725 km²'lik yüzölçümüyle bölgenin en büyük şehirlerinden biridir (HGM, 2025). İlin coğrafi konumu; tarım, sanayi, ticaret, turizm ve liman faaliyetlerinin bir arada yürütülmesine olanak tanımaktadır. Samsun ilinin coğrafi konumu, limanları, organize sanayileri, sanayi ve ticaret faaliyetleri il genelinde atık oluşumunu ve tehlikeli atık oluşumunu etkilemektedir. Bu durum, kentteki atık üretimini hem miktar hem çeşit bakımından artırmaktadır. Samsun ili genelinde yıllık ortalama olarak 340 bin ton civarında evsel nitelikte atık oluşmaktadır (İSAYSP, 2024). Ülkemizde ve Samsun ilindeki nüfus artışları, sanayileşme ve gelişmeler atık oluşumunu ve sıfır atık çalışmalarını doğrudan etkilemektedir.

Samsun Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, 2020 yılında "İl Sıfır Atık Yönetim Planı"nı hazırlayarak sıfır atık

uygulamalarının kent genelinde yaygınlaştırılmasını hedeflemiştir (SÇŞİDİM, 2020). Bu kapsamda, 2024 itibarıyla 3135'den fazla kamu kurumu, okul, sağlık kuruluşu ve iş yeri sıfır atık belgesi almıştır. Bununla birlikte, kırsal ilçelerde altyapı eksiklikleri ve bilinç düzeyinin düşük olması nedeniyle sistemin tam anlamıyla etkin hale gelemediği görülmektedir. Ayrıca deniz kenarında yer alan Atakum, İlkadım ve Canik gibi yoğun nüfuslu ilçelerde atık üretimi kent merkezine göre daha yüksek seyretmektedir.

Samsun'un seçilmesinin temel nedeni, ilin hem çevresel politikalar açısından aktif uygulamalara sahip olması hem de Karadeniz Bölgesi'nde sıfır atık uygulamalarının öncülerinden biri olarak gösterilmesidir. Dolayısıyla Samsun, Türkiye'nin sıfır atık stratejilerinin yerel düzeydeki uygulanabilirliğini incelemek için uygun bir örneklem niteliği taşımaktadır.

3.2. Veri Toplama Yöntemleri

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan doküman analizi / belge incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Veri toplama sürecinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada, Samsun Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü tarafından yayımlanan "İl Sıfır Atık Yönetim Planı (2020, 2024)", Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyet raporları, TÜİK'in belediye atık istatistikleri, akademik makaleler, ulusal politika belgeleri ve medya raporları incelenmiştir. Ayrıca, sıfır atık

uygulamalarına ilişkin yasal düzenlemeler ve yerel yönetim stratejileri analiz edilmiştir.

Verilerin toplanmasında, özellikle yerel yönetimlerin atık toplama, ayrıştırma, geri dönüşüm ve bertaraf süreçlerine ilişkin performans raporlarından yararlanılmıştır. Buna ek olarak, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın 2024 yılı "Sıfır Atık Yönetim Sistemi Raporu" ve Avrupa Komisyonu'nun Zero Waste Cities Report (2025) dokümanlarından karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmada ayrıca TÜİK'in 2024 yılı "Belediye Atık İstatistikleri" verileri analiz edilmiştir. Bu veriler, Samsun'un atık yönetimi performansını Türkiye ortalaması ile karşılaştırmak açısından önemlidir. Tablo 1'de, Samsun ili ile Türkiye genelinin bazı temel atık göstergelerini özetlemektedir:

Gösterge (2024)	***Türkiye Ortalaması***	***Samsun İli***
Kişi başı günlük atık miktarı (kg)	*1,13*	*1,28*
Geri dönüşüm oranı (%)	*27*	*22*
Düzenli depolama oranı (%)	*78*	*74*
Sıfır atık belgesi almış kurum sayısı	*142.000*	*5.120*
Atık toplama noktası sayısı	*125.000*	*3.450*

Tablo 1. Türkiye Geneli ve Samsun İli Temel Atık Göstergeleri İstatistikleri.

Tablodan da görüldüğü üzere, Samsun geri dönüşüm oranı bakımından ülke ortalamasının bir miktar altında kalmakta; ancak sıfır atık belgesi almış kurum sayısı bakımından Türkiye ortalamasına yakın bir performans sergilemektedir. Bu durum, kentte sıfır atık bilincinin artmakta olduğunu, ancak teknik altyapı eksikliklerinin süreci sınırladığını göstermektedir.

3.3. Analiz Yöntemleri

Elde edilen veriler içerik analizi ve SWOT analizi yöntemleriyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi, rapor ve belgelerde yer alan bilgilerin tematik olarak sınıflandırılmasına, yerel yönetimlerin uygulama performanslarının karşılaştırılmasına ve ortak sorun alanlarının belirlenmesine olanak tanımıştır.

SWOT analizi ise Samsun'daki sıfır atık uygulamalarının güçlü yönlerini, zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini ortaya koymak için kullanılmıştır. Aşağıdaki tablo, yapılan analiz sonucunda elde edilen özet değerlendirmeyi sunmaktadır:

Güçlü Yönler	***Zayıf Yönler***	***Fırsatlar***	***Tehditler***
Ülkemiz genelinde sıfır atık faaliyetleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülmekte ve koordine edilmektedir.	*Samsun ilinde kentleşme, göçler, kültür ve turizm faaliyetleri atık oluşumu etkilemektedir. İldeki kentleşme, sanayi ve ticaret faaliyetleri sıfır atık projesi ile uyumsuz bir şekilde gelişmektedir.*	*Sıfır atık projesi çalışmalarında ve atık kazanımlarında yüksek seviyelere ulaşmış ülkelerle ve uluslararası kuruluşlar ile iş birliği çalışmalarının yapılması gerekli bilgi, finansman ve teknik destekler projesinin başarıya ulaşması açısından ülkemize avantaj sağlayabilir.*	*Sıfır atık uygulamaları kapsamında ekipmanların yetersiz olmasına bağlı olarak yürütülen iş ve işlemlerde aksaklıklar yaşanmakta, atıklar birbirine karışmakta ve atıklar insan sağlığı açısından tehdit oluşturmaktadır.*
Ülkemizde atıkların azaltılması, geri dönüştürülmesi	*Sıfır Atık Yönetim Sisteminin kurulmasında ve uygulanmasındaki altyapı (ekipman,*	*Sıfır atık projenin her kesim tarafından kamu politikası olarak*	*Ülkemizde ve Samsun ilindeki nüfus artışları, sanayileşme ve gelişmeler atık*

Güçlü Yönler	***Zayıf Yönler***	***Fırsatlar***	***Tehditler***
ve ekonomiye kazandırılması için çalışmalar yapılmaktadır.	*araç, personel vs.) yetersizliği bulunmaktadır.*	*benimsenmesi gerekmektedir.*	*oluşumunu ve sıfır atık çalışmalarını doğrudan etkilemektedir.*
Samsun ili genelinde Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi alan kişi, işletme, kurum ve kuruluş sayısı artmaya devam etmektedir.	*Samsun ilinin coğrafi konumu, limanları, organize sanayileri, sanayi ve ticaret faaliyetleri il genelinde atık oluşumunu ve tehlikeli atık oluşumunu etkilemektedir.*	*Ülke genelinde sıfır atık kültürel farkındalığının oluşturulması gerekmektedir.*	*Farklı ülkelerdeki sıfır atık projesi ve geri dönüşüm alanlarında yapılan çalışmalar hızlı bir şekilde gelişmektedir. Ülkeler tarafından yapılan çalışmalar ülkemizdeki çalışmaları küresel anlamda etkileyebilmektedir.*

Güçlü Yönler	***Zayıf Yönler***	***Fırsatlar***	***Tehditler***
Samsun ilinde sıfır atık projesi kapsamında enerji geri kazanım yöntemleri yardımı ile atıklardan enerji elde edilmektedir.	*Samsun ili genelinde oluşan atık oranına göre geri dönüşüm oranları çok düşük seviyelerde kalmaktadır*	*Samsun ili genelinde binalarda yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, fosil yakıtların kullanımının azalmasına ve atmosfere sera gazı salınımının azalmasında önemli rol oynamaktadır.*	*Samsun ilinde sıfır atık projesi kapsamında enerji geri kazanım yöntemleri yardımı ile atıklardan enerji elde edilmektedir.*

Tablo 2. *Samsun İli Sıfır Atık Uygulamaları SWOT Analizi*

SWOT analizinin sonuçları, Samsun'da sıfır atık politikalarının genel olarak güçlü bir kurumsal temele sahip olduğunu; ancak uygulamada teknik ve ekonomik zorlukların sürdüğünü göstermektedir. Bu durum, özellikle kırsal ilçelerde altyapı eksiklikleri ve vatandaş katılımının yetersizliğiyle ilişkilidir.

4. Bulgular

Samsun ilinde sıfır atık uygulamaları 2018 yılından itibaren hızla yaygınlaşmış, 2020 sonrası dönemde ise özellikle kamu kurumları, eğitim kurumları ve özel sektör tesislerinde uygulamaların kurumsallaşma eğilimine girdiği gözlenmiştir. Bu gelişme, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yönlendirmeleriyle yürütülen "Sıfır Atık Yönetim Sistemi" ve "Sıfır Atık Bilgi Sistemi (SAYS)" gibi dijital altyapıların yerelde aktif kullanılmaya başlanmasıyla doğrudan ilişkilidir.

4.1. Samsun'da Sıfır Atık Uygulamalarının Mevcut Durumu

Samsun ilinde kentleşme, göçler, kültür ve turizm faaliyetleri atık oluşumu etkilemektedir. İldeki kentleşme, sanayi ve ticaret faaliyetleri sıfır atık projesi ile uyumsuz bir şekilde gelişmektedir. Samsun ili genelinde yıllık ortalama olarak 340 bin ton civarında evsel nitelikte atık oluşmaktadır. İl genelinde oluşan diğer atık grupları ile birlikte oluşan atık oranları artmaya devam etmektedir.

Samsun ili genelinde sıfır atık toplama noktaları artmaya devam etmektedir ve 81 adet mobil atık getirme merkezi bulunmaktadır. Ancak ilçeler arasında büyük farklılıklar mevcuttur. Örneğin; Atakum, İlkadım ve Canik gibi merkez ilçelerde toplama atık altyapısı gelişmişken, Ayvacık, Salıpazarı ve Asarcık gibi kırsal ilçelerde altyapı yatırımları ve çalışmaları merkez ilçelere göre

düşük düzeydedir. Bu durum, il genelinde uygulamaların bütüncül yürütülmesini güçleştirmektedir.

Ayrıca, Samsun'daki sıfır atık sürecinde kamu kurumlarının önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Samsun ili genelinde sıfır atık belge sayısı alan kurum ve kuruluş sayıları artmaya devam etmektedir. Ancak belgeli kurum sayısının artışı uygulamanın etkinliğini tam olarak yansıtmamaktadır. Nitekim, belge alan bazı kurumların atık ayrıştırma ve raporlama süreçlerinde eksiklikler devam etmektedir.

4.2. Toplumsal Farkındalık ve Katılım Düzeyi

Sıfır atık uygulamalarının başarısında toplumsal farkındalık belirleyici bir faktördür. Belediyelerin farkındalık kampanyaları ve eğitim faaliyetleri son yıllarda artış göstermiştir. Özellikle okullarda yürütülen "Sıfır Atık Eğitim Programları" öğrenciler aracılığıyla ailelere ulaşarak dolaylı bir bilinçlenme sağlamaktadır. Ancak, halkın çevre davranışlarını kalıcı biçimde değiştirmek için uzun vadeli ve süreklilik arz eden bilinçlendirme faaliyetlerine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

4.3. Yerel Yönetimlerin Performansı ve Karşılaşılan Sorunlar

Yerel yönetimler, sıfır atık uygulamalarının en kritik aktörleridir. Samsun Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleriyle birlikte atık yönetimi süreçlerini koordine etmekte, lisanslı toplama firmalarıyla çalışmaktadır. Ancak belediyeler arası koordinasyon eksikliği, bazı bölgelerde uygulamaların verimsiz olmasına yol açmaktadır.

Samsun ilinde sıfır atık projesi kapsamında enerji geri kazanım yöntemleri yardımı ile atıklardan enerji elde edilmektedir. Samsun Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki katı atık depolama tesislerinde enerji geri kazanım yöntemi ile 4.5 yıl içerisinde toplamda 276 milyon kilowatt saat elektrik üretimi gerçekleştirmiştir. Bu sayede 126 milyon metreküp gazın da atmosfere karışmadan enerjiye dönüştürerek doğaya katkı sağlanmıştır.

Samsun'da çevre politikalarının yürütülmesinde önemli kurumsal ilerlemeler olsa da denetim mekanizmaları yeterince güçlü değildir. Sıfır Atık Bilgi Sistemi'ne düzenli veri girişi yapılmamakta, bazı belediyeler atık miktarlarını tahmini olarak bildirmektedir. Bu durum, kent genelinde sağlıklı istatistiklerin tutulmasını ve performans değerlendirmesini zorlaştırmaktadır.

Bulgular ayrıca, Samsun'un geri dönüşüm sektörünün özel sektör yatırımlarına açık olduğunu göstermektedir. 2024 itibarıyla kentte ÇŞİDB tarafından gerekli çevre lisansı/izni alarak faaliyet gösteren tesis sayısı 134'tür.

4.4. Bulguların Genel Değerlendirmesi

Genel olarak, Samsun ili sıfır atık uygulamalarında ulusal düzeyde ortalama bir performansa sahiptir. Ancak uygulamaların sürdürülebilir hale gelmesi için kurumsal kapasitenin ve toplumsal katılımın güçlendirilmesi gerekmektedir. Bulgular üç temel noktaya işaret etmektedir:

1. **Kurumsal eksiklikler:** İlçe belediyeleri arasında koordinasyon eksikliği ve kaynak yetersizliği bulunmaktadır.
2. **Teknik altyapı sorunları:** Toplama, ayrıştırma ve geri dönüşüm tesisleri sayıca yetersizdir. Sıfır Atık Yönetim Sisteminin kurulmasında ve uygulanmasında altyapı (ekipman, araç, personel vs.) yetersizliği bulunmaktadır. Ekipmanların yetersiz olmasına bağlı olarak yürütülen iş ve işlemlerde aksaklıklar yaşanmakta, atıklar birbirine karışmakta ve atıklar insan sağlığa açısından tehdit oluşturmaktadır.
3. **Toplumsal farkındalık:** Halkın sıfır atık konusundaki bilgi düzeyi artmakla birlikte, davranış değişikliği kalıcı hale gelmemiştir. Sıfır atık projesinin her kesim tarafından kamu politikası olarak benimsenmesi gerekmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Samsun'da yürütülen sıfır atık uygulamaları, Türkiye'nin ulusal çevre politikalarıyla genel olarak uyumlu bir çerçeveye sahiptir. Ancak yerel düzeyde karşılaşılan zorluklar, uygulamaların etkinliğini sınırlamaktadır. Araştırma bulguları, uygulamanın teknik ve idari temellerinin atıldığını, ancak bu temelin güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bölümde, elde edilen bulgular hem ulusal hem de uluslararası deneyimlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

5.1. Bulguların Tartışılması

Sıfır atık politikalarının başarısı, yalnızca teknik yatırımlara değil, aynı zamanda davranışsal değişime ve kurumsal işbirliğine bağlıdır. Samsun örneğinde görüldüğü gibi, halkın bilinç düzeyi ve katılım oranı uygulamaların kalıcılığını doğrudan etkilemektedir. Benzer durum, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde yapılan araştırmalarda da gözlenmiştir (Bilgili, 2021). Bu illerde de halkın sıfır atık sistemine katılımı genellikle bilgi düzeyine bağlı olarak değişmektedir.

Samsun ili genelinde oluşan atık oranına göre geri dönüşüm oranları çok düşük seviyelerde kalmaktadır. Samsun'un performansı, Türkiye ortalamasına yakın olsa da geri dönüşüm oranı bakımından hâlâ düşük seviyededir (%22). Bunun temel nedenlerinden biri, atıkların kaynağında ayrıştırılmaması ve ayrı toplama sisteminin tam anlamıyla yaygınlaştırılamamasıdır. Avrupa Birliği ülkelerinde bu oran ortalama %48'dir (Zero Waste Europe, 2025). Bu fark, Türkiye'de sıfır atık uygulamalarının henüz olgunlaşma aşamasında olduğunu göstermektedir. Sıfır atık projesi çalışmalarında ve atık kazanımlarında yüksek seviyelere ulaşmış ülkelerle ve uluslararası kuruluşlar ile iş birliği çalışmalarının yapılması gerekli bilgi, finansman ve teknik destekler projesinin başarıya ulaşması açısından ülkemize avantaj sağlayabilir.

Kurumsal düzeyde ise, belediyeler arası koordinasyon eksikliği, finansman yetersizliği ve eğitim faaliyetlerinin süreklilik

kazanmaması temel engeller olarak öne çıkmaktadır. Samsun örneğinde olduğu gibi, sıfır atık uygulamaları daha çok "proje bazlı" yürütülmekte, ancak uzun vadeli bir yönetim kültürüne dönüşememektedir.

Samsun'un güçlü yönlerinden biri, üniversite ve kamu kurumlarının aktif katılımıdır. Üniversite ve kamu kurumlarının yürüttüğü çevre bilinci projeleri, öğretmen eğitim programları ve sosyal sorumluluk faaliyetleri, sıfır atık farkındalığının gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Ayrıca özel sektörün, özellikle perakende ve gıda zincirlerinin atık yönetimi alanındaki yatırımları, uygulamaları destekleyen olumlu gelişmelerdir.

Ancak bu katkıların sürdürülebilir olması için mevzuat, finansman ve denetim mekanizmalarının daha güçlü hale getirilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin teknik personel sayısı ve araç parkı yetersizdir; bu nedenle geri dönüşüm süreçlerinde özel sektörle işbirliği kaçınılmaz hale gelmektedir. Farklı ülkelerdeki sıfır atık projesi ve geri dönüşüm alanlarında yapılan çalışmalar hızlı bir şekilde gelişmektedir. Ülkeler tarafından yapılan çalışmalar ülkemizdeki çalışmaları küresel anlamda etkileyebilmektedir.

5.2. Politika Önerileri

Araştırma bulgularına dayanarak, Samsun'daki sıfır atık uygulamalarının güçlendirilmesi için aşağıdaki politika önerileri geliştirilmiştir:

1. **Kurumsal Kapasitenin Artırılması:**
   İlçe belediyelerinde çevre mühendisleri ve denetim personeli sayısı artırılmalıdır. Ayrıca, atık toplama araçlarının modernizasyonu ve bakım süreçleri için özel bütçeler ayrılmalıdır.

2. **Yerel Yönetimler Arası Koordinasyonun Güçlendirilmesi:**
   Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasında ortak veri paylaşım sistemi kurulmalı; Sıfır Atık Bilgi Sistemi'ne düzenli veri girişi sağlanmalıdır.

3. **Eğitim ve Farkındalık Kampanyalarının Sürekliliği:**
   Ülke genelinde sıfır atık kültürel farkındalığının oluşturulması gerekmektedir. İlkokuldan üniversiteye kadar her eğitim kademesinde çevre bilinci ve sıfır atık temalı dersler yaygınlaştırılmalıdır. Kamu spotları ve sosyal medya kampanyaları sürekli hale getirilmelidir.

4. **Ekonomik Teşviklerin Artırılması:**
   Geri dönüşüm yapan işletmelere vergi indirimi sağlanmalı, depozito iade sistemi Samsun genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca, sıfır atık belgesi alan kurumlara mali teşvikler verilmelidir.

5. **Kırsal Alanlarda Altyapı Yatırımları:**
   Kırsal ilçelerde atık toplama noktaları artırılmalı, mobil atık toplama araçlarıyla erişim kolaylaştırılmalıdır.

6. **Veri Yönetimi ve Dijital Takip Sistemleri:**
   SAYS platformu ilçe düzeyinde aktif kullanılmalı, belediyelerin performans raporları çevrim içi olarak kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

Bu öneriler, Samsun özelinde geliştirilen ancak Türkiye genelinde yerel yönetimlerin uygulayabileceği politikaları da kapsamaktadır. Özellikle kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması, sıfır atık politikasının başarısında kilit unsurlardır.

5.3. Sonuç

Sıfır atık yönetimi, yalnızca bir çevre politikası değil; aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın, yeşil ekonominin ve toplumsal dönüşümün temel araçlarından biridir. Samsun örneği, Türkiye'de sıfır atık uygulamalarının gelişmekte olduğunu, ancak tam anlamıyla olgunlaşmadığını göstermektedir.

Elde edilen sonuçlara göre;

- Samsun, sıfır atık konusunda güçlü bir kurumsal altyapıya sahip olmakla birlikte, teknik ve mali kapasite eksiklikleri uygulamaları sınırlamaktadır.
- Halkın bilinç düzeyi artmakla birlikte, davranış değişikliğinin kalıcı hale gelmesi için eğitim faaliyetleri sürdürülmelidir.

- Yerel yönetimler arasında işbirliği ve koordinasyon eksikliği giderilmelidir.
- Geri dönüşüm oranlarının artırılması için özel sektör yatırımları desteklenmelidir.
- Samsun ili genelinde binalarda yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, fosil yakıtların kullanımının azalmasına ve atmosfere sera gazı salınımının azalmasında önemli rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, sıfır atık politikalarının başarısı, yerel düzeyde kurumsal koordinasyon, sürdürülebilir finansman mekanizmaları ve toplumsal katılımla mümkündür. Samsun örneği, Türkiye'nin çevre politikaları açısından umut verici bir çerçeve sunmakta; ancak hedeflere ulaşmak için daha güçlü bir uygulama kültürünün geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Bilgili, M. (2021). *Atık Yönetimi Politikaları*. Ankara: Çevre Yayınları.
- OECD. (2023). Circular Economy and Waste Management Review. Paris.
- Özkaya, S., (2020). Ordu ili Atık Yönetimi, Evsel Katı Atık Karakterizasyonu ve Alternatif Bertaraf Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Resmi Gazete. 12 Temmuz 2019. Sayı:30829. Sıfır Atık Yönetmeliği. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/07/20190712-9.htm
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı (ÇŞİDB) 2023, https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/haberler/ulusal_atk_yonet-m--eylem_plan--20180328154824.pdf
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). *Sıfır Atık Yönetim Sistemi Raporu*. Ankara.
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı. Harita Genel Müdürlüğü (HGM). İl ve İlçe Yüzölçümleri. (2025). https://www.harita.gov.tr/il-ve-ilce-yuzolcumleri

- Tüfekçi, K. C., (2022). Organize Sanayi Bölgelerinde Sıfır Atık Uygulamaları: Merzifon Organize Sanayi Bölgesi Örneği. On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun
- TÜİK. (2024). *Belediye Atık İstatistikleri, 2022*. Ankara.
- Samsun Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planı (İSAYSP). 2020. https://samsun.csb.gov.tr/sifir-atik-i-85802
- Samsun Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planı (İSAYSP). 2024. https://samsun.csb.gov.tr/sifir-atik-i-85802
- Yılmaz, A. (2015). Küresel Isınmanın Dünya Su Rezervleri Üzerindeki Etkileri. Kent Akademisi. 8(22), 63-72.
- Zero Waste Europe. (2025). European Zero Waste Cities Report. Brussels.

BÖLÜM 2

RİSK ÇAĞINDA KAVRAMSAL KIRILGANLIK: SİYASAL MUHALEFET, ŞİDDET VE TERÖR ARASINDAKİ SINIRLARIN KRİZİ[1]

KÜBRA GÜMÜŞ[2]

Giriş

Çağdaş toplumların karşı karşıya olduğu sorunların niteliği özellikle son dönemde önemli değişiklikler göstermiştir. Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, küreselleşme, toplumsal ve ekonomik dönüşümler hem yeni imkânlar yaratmakta hem de tahmin edilmesi zor sonuçlar da ortaya çıkarmaktadır. Çevresel krizlerden teknolojik kazalara, ekonomik dalgalanmalardan terörizm ve siyasal şiddete kadar farklı alanlarda ortaya çıkan bu belirsizlikler, geleceğin bugünkü siyasal kararların konusu hâline gelmesine neden olmaktadır. Siyasal karar alma artık yalnızca gerçekleşmiş sorunlara

[1] Bu çalışma 1–2 Ekim 2026 tarihinde gerçekleştirilen IV. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulmuştur.

[2] Dr. Öğr. Ü., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, k.koroglu@yyu.edu.tr 0000-0002-2813-9704

nasıl cevap verileceğiyle ilgili değil, gelecekte ortaya çıkabilecek zararların nasıl önleneceğiyle de ilgilidir.

Ulrich Beck'in risk toplumu yaklaşımı bu dönüşümü açıklamak açısından önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır. Beck'e göre modernleşme yalnızca refah ve zenginlik üretmemekte, kendi ilerleme süreçlerinin bir sonucu olarak yeni riskler de ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle modern toplum, ürettiği zenginlik kadar ürettiği risklerle de yüzleşmek zorundadır (Beck, 1992: 58).

Risk toplumunun önemli özelliklerinden biri, risklerin geleceğe yönelik olmasıdır. Risk henüz gerçekleşmemiş bir zararın ihtimalidir. Bu nedenle gelecekte ortaya çıkabilecek bir durum bugünkü siyasal kararların gerekçesi hâline gelebilmektedir. Risk mantığı, artık siyasetin yalnızca "ne oldu?" değil, "ne olabilir?" sorusuyla da ilgilenmesine yol açmaktadır. Böylesi bir dönüşüm siyasal alan açısından önem arz etmektedir. Çünkü siyasal aktörler yalnızca gerçekleştirdikleri eylemler üzerinden değil, gelecekte gerçekleştirme ihtimalleri olan eylemler üzerinden de değerlendirilmektedirler.

Demokrasinin konsolide olduğu rejimlerde siyasal muhalefet hem iktidarın politikalarını eleştiren hem alternatif siyasal programlar geliştiren hem de iktidar değişimini mümkün kılan meşru bir siyasal faaliyettir. Siyasal muhalefetten farklı olarak siyasal şiddet ise siyasal amaçlı güç veya şiddet kullanımını ifade eder. Bir çatı kavram olarak ele alınan siyasal şiddetin daha özel bir dalı olarak

ise terörizm kavramı bulunmaktadır. Terörizm siyasal şiddetin belirli yöntem ve hedef niteliği taşıyan biçimidir. Siyasal muhalefet, siyasal şiddet ve terör arasında kavramsal olarak ayrım yapılabilir. Fakat güncel ve reel siyasal hayat içinde kavramlar arasında ayrım yapmak için net sınırların olmadığı da ortadadır. Kavramlar arasındaki bu sınır belirsizliği çalışmada "kavramsal kırılganlık" olarak kabul edilmektedir.

Kavramsal kırılganlık, kavramların anlamlarını bütünüyle kaybetmesi değil, birbirlerinden ayırt etmeye yarayan sınırların siyasal ve toplumsal koşullar altında kolaylıkla geçirgen hâle gelmesidir. Siyasal muhalefet, siyasal şiddet ve terör kavramlarındaki kırılganlık iki yönde ortaya çıkmaktadır. İlki, siyasal muhalefet gelecekte yaratabileceği varsayılan riskler üzerinden şiddet veya terörle ilişkilendirilebilir. İkincisi ise siyasal şiddet, siyasal amaç ve direniş söylemi üzerinden muhalefet alanına taşınabilir.

Risk Toplumu ve Siyasal Alanın Dönüşümü

Beck'in risk toplumu kavramı, modernleşmenin sonuçlarını yeniden düşünme ihtiyacından doğmaktadır. Sanayi toplumunda toplumsal gelişmenin önemli meselelerinden biri üretilen zenginliğin dağılımıyken, risk toplumunda modernleşmenin beraberinde getirdiği tehlikelerin ve belirsizliklerin dağılımı da temel bir sorun hâline gelmektedir (Beck, 1992: 73). Böylece

modernleşme, yalnızca refah üreten değil, aynı zamanda risk üreten bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Bu yaklaşımda risklerin önemli bir bölümü "imal edilmiş" niteliktedir. Başka bir ifadeyle modern toplumun doğa ve toplum üzerindeki müdahale kapasitesinin artması, daha önce karşılaşılmayan sorunların ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Esgin (2013: 689), Beck ve Giddens'ın risk toplumu tartışmasını "imal edilmiş belirsizlikler çağı" üzerinden değerlendirmekte ve modernleşmenin ürettiği sonuçların öngörülemez niteliğine dikkat çekmektedir. Giddens'ın modernliğin sonuçlarına ilişkin çözümlemesi de bu tartışmayı doğrudan desteklemektedir. Ona göre modern kurumların zamanı ve mekânı geleneksel bağlamından koparan "yerinden çıkarıcı" (disembedding) mekanizmaları, güven ile risk arasındaki ilişkiyi geleneksel toplumlardan farklı bir temele oturtmaktadır (Giddens, 1990: 33).

Risk toplumunu önceki toplumsal yapılardan ayıran önemli özelliklerden biri, riskin gelecekle olan ilişkisidir. Bir risk henüz gerçekleşmemiş olsa bile gelecekte gerçekleşebileceği varsayılır. Bu nedenle bugünkü davranışlar gelecekte ortaya çıkabilecek zararlara göre şekillendirilmeye başlanır. Risk toplumu bir bakıma geleceğin bugünkü siyasal kararların içine girmesi anlamına gelir. Bu durum riskleri siyasal bir mesele hâline getirir. Hangi riskin önemli kabul edileceği, hangisine öncelik verileceği ve hangi risk karşısında ne ölçüde müdahale edilmesi gerektiği yalnızca teknik sorular değildir.

Ayrıca riskler hakkında üretilen bilgi, risklerin yorumlanma biçimi ve toplumsal olarak hangi risklerin görünür kabul edildiği siyasal tercihlerden bağımsız değildir (Douglas & Wildavsky, 1982: 103).

Beck açısından bu durum bilim ve siyaset arasındaki ilişkinin de yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Risklerin önemli bir bölümü doğrudan gözlemlenmek yerine uzmanlık sistemleri, bilimsel araştırmalar ve çeşitli hesaplama yöntemleri aracılığıyla ortaya konulmaktadır. Ancak hangi risklerin ölçüleceği ve hangi risklerin öncelikli kabul edileceği de belirli toplumsal tercihler içermektedir (Beck, 1992: 65). Bu nedenle risk toplumunda siyaset yalnızca kaynakların veya iktidarın paylaşılması üzerine yürütülen bir mücadele değil aynı zamanda risklerin tanımlanması ve geleceğin nasıl yönetileceği üzerine yürütülen bir mücadeledir.

Sonraki çalışmalarında Beck, risk toplumu tezini küresel ölçeğe taşımış ve modern risklerin ulusal sınırları aşan, tüm insanlığı ortak biçimde ilgilendiren bir nitelik kazandığını vurgulamıştır (Beck, 1999: 36). Beck'in terör tehdidini doğrudan dünya risk toplumu bağlamında değerlendirmesi de bu açıdan dikkat çekicidir. Beck, 11 Eylül sonrasında terör tehdidinin modern toplumların savaş, barış ve tehdit gibi klasik siyasal kategorilerini yeniden düşünmeye zorladığını ileri sürmektedir. Burada terör yalnızca gerçekleşmiş bir şiddet eylemi değil, aynı zamanda gelecekte meydana gelebilecek saldırıların yarattığı belirsizlikle birlikte düşünülmektedir (Beck, 2002: 41).

Bir siyasal hareketin bugün şiddet kullanmıyor olması ileride şiddet kullanmayacağı anlamına gelmediği gibi bu ihtimalin varlığı bile bugünkü siyasal değerlendirmeyi etkileyebilir. Böylece aktör, yaptığı şey üzerinden değil, gelecekte yapabileceği düşünülen şey üzerinden değerlendirilmiş olur. Tam bu noktada risk toplumu ile siyasal kavramlar arasındaki ilişki ortaya çıkmaktadır. Riskin geleceğe dönük yapısı, "mevcut davranış" ile "potansiyel davranış" arasındaki mesafeyi siyasal olarak önemli hâle getirir. Bu mesafe korunmadığı takdirde, bir siyasal hareketin gelecekte yaratabileceği varsayılan risk, bugün sahip olduğu siyasal statünün belirleyicisi hâline gelebilir.

Risk toplumunun otomatik olarak siyasal muhalefetin baskılanmasına yol açtığı söylenemez. Beck'in teorisi de böyle mekanik bir nedensellik kurmaz. Risk toplumu açısından önemli olan, belirsizliklerin ve gelecekteki ihtimallerin siyasal karar alma süreçlerinde daha fazla önem kazanmasıdır. Bu durumun demokratik sonuçları ise siyasal sistemlerin kurumları, hukuk devleti ve siyasal aktörlerin tutumlarına göre farklılaşabilir. Dolayısıyla risk toplumu doğrudan bir "muhalefeti bastırma teorisi" olarak değil, siyasal aktörlerin ve eylemlerin geleceğe ilişkin ihtimaller üzerinden değerlendirilebildiği toplumsal koşulları açıklayan bir çerçeve olarak kullanılmaktadır (Roach, 2011: 159).

Siyasal Muhalefet: Demokratik Düzenin Meşru Unsuru

Siyasal muhalefet demokratik siyasal düzenin temel unsurlarından biridir. Bir siyasal sistemde iktidarın varlığı kadar, iktidarın karşısında alternatif oluşturabilecek aktörlerin bulunması da demokrasinin işleyişi açısından önemlidir. Dahl'ın demokratikleşme yaklaşımında siyasal katılım ve siyasal rekabet demokratik düzenin temel koşulları arasında yer almaktadır (Dahl, 1971: 187). Bu açıdan muhalefet, iktidarın alternatiflerinin ortaya çıkabilmesini ve siyasal iktidarın değiştirilebilir olmasını sağlayan temel mekanizmalardan biridir.

Muhalefetin siyasal sistem içerisindeki işlevi de sistemin niteliğine göre farklılaşabilmektedir. Sartori'nin parti sistemleri sınıflandırması, rekabetçi ve ölçülü çoğulcu sistemlerde muhalefetin iktidara alternatif üretme işlevi gördüğünü, buna karşılık kutuplaşmış çoğulculuk gibi merkezkaç eğilimlerin güçlü olduğu sistemlerde sistem içi ve sistem karşıtı muhalefet kanatları arasında önemli farklar ortaya çıkabildiğini göstermektedir (Sartori, 1976: 217). Bu ayrım, muhalefet-şiddet sınırının yalnızca aktörlerin tutumlarına değil, içinde bulunulan parti sisteminin niteliğine de bağlı olabileceğini düşündürmektedir.

Muhalefetin demokratik işlevi yalnızca iktidarı eleştirmek değildir. Muhalefet aynı zamanda siyasal iktidarın denetlenmesini, alternatif politikaların geliştirilmesini, farklı toplumsal taleplerin siyasal alana taşınmasını ve kamuoyunun farklı seçeneklere

erişebilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle muhalefetin varlığı demokratik sistem açısından olağan bir siyasal çatışma biçimidir. Demokrasi çatışmanın ortadan kaldırılmasını değil, çatışmanın şiddet dışı ve kurumsal yöntemlerle yönetilmesini amaçlar. Farklı siyasal görüşlerin bulunması, siyasal aktörlerin birbirlerini sert biçimde eleştirmesi veya iktidarın kapsamlı biçimde değiştirilmesini istemesi, kendi başına demokratik düzen için tehdit oluşturmamaktadır (Helms, 2023: 403).

Mouffe'un agonistik demokrasi yaklaşımı da demokratik siyasetin çatışmalı niteliğine dikkat çekmektedir. Demokratik siyasetin temel sorunu çatışmayı ortadan kaldırmak değil, çatışmanın demokratik kurumlar içerisinde sürdürülebileceği koşulları oluşturmaktır (Mouffe, 2000: 77). Bu nedenle siyasal iktidar ile muhalefet arasındaki mücadele, taraflar birbirlerini bütünüyle gayrimeşru aktörler olarak görmedikleri sürece demokratik siyasetin bir parçasıdır.

Muhalefetin demokratik meşruiyeti ile muhalefet adına gerçekleştirilen her eylemin meşruiyeti birbirinden ayrılmalıdır. Bir siyasal hareketin muhalif olması, onun gerçekleştirdiği her eylemin demokratik olduğu anlamına gelmez. Özellikle şiddet kullanımı söz konusu olduğunda eylemin niteliği ayrıca değerlendirilmelidir. Çünkü siyasal muhalefetin demokratik niteliği korunmadığında, muhalefetin bütünü yalnızca bazı eylemler nedeniyle gayrimeşru kabul edilebilir. Bunun tersi durumda ise şiddet içeren eylemler

yalnızca siyasal amaç taşıdıkları için muhalefetin doğal bir uzantısı olarak görülebilir.

Siyasal muhalefetin bir diğer özelliği, iktidarın değiştirilebilirliği ilkesine dayanmasıdır. Demokratik rejimlerde iktidarın değişebilir olduğu kabul edilir. Bu sebeple de muhalefetin seçim kazanabilme ihtimali demokrasilerin olağan belirsizliklerinden biridir. Böylesi bir belirsizliği doğrudan bir "risk" olarak görmek, demokratik siyasetin temel mantığıyla çelişir (Huntington, 1991: 203)

Muhalefetin bir gün iktidar olabileceği kabulü Beck'in risk toplumu yaklaşımında oldukça önemlidir. Zira risk toplumunda geleceğe ilişkin ihtimaller bugünkü siyasal değerlendirmelerde daha fazla ağırlık kazanmaktadır. Bu sebeple de demokratik rejimlerde siyasal muhalefetin gelecekte iktidara gelebilmesi, tek başına bir tehdit olarak görülmez. Hatta muhalefetin iktidara gelme ihtimalinin olması demokratik rekabetin doğal bir sonucudur. Dolayısıyla demokratik siyaset bakımından tehdit ve belirsizlik arasında ayrım yapılması gereklidir. Bu bağlamda bir seçimin sonucunun belirsiz olması veya iktidarın değişebilmesi ihtimalinin olması siyasal bir belirsizlik olarak kabul edilirken, bu belirsizlik veya değişiklik tek başına güvenlik tehdidi olarak görülmez.

Belirsizlik ve tehdit ayrımı özellikle siyasal muhalefet ile siyasal şiddet arasındaki sınırın belirlenmesinde de oldukça önemlidir. Çünkü muhalefetin radikal bir siyasal değişim talep etmesi, mevcut

kurumları sert biçimde eleştirmesi veya iktidarı köklü biçimde değiştirmek istemesi doğrudan şiddet anlamına gelmez. Bu noktada asıl belirleyici olan muhalefetin iktidar olma amacına hangi araçlarla ulaşılmaya çalışıldığıdır. Dolayısıyla siyasal muhalefetin demokratik niteliğinin temel koşullarından biri, siyasal değişimin şiddet dışı yollarla gerçekleştirilmesidir. Ayrıca siyasal çatışmanın varlığı demokrasinin değil çatışmanın şiddete dönüşmesinin sorunudur.

Siyasal Şiddet ve Terör: Kavramsal Ayrım

Siyasal şiddet, siyasal amaçların gerçekleştirilmesine yönelik fiziksel güç veya şiddet tehdidinin kullanılmasını ifade eden geniş bir kategoridir. Terör ise siyasal şiddetin daha özel bir biçimi olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle siyasal şiddet ile terör kavramlarını eş anlamlı biçimde kullanmak kavramsal bir sorun yaratmaktadır.

Şiddetin siyasal niteliği, onun doğrudan veya dolaylı biçimde siyasal iktidarla, siyasal düzenle veya toplumsal yapıyla bağlantılı bir amaç taşımasıyla ilgilidir. Ancak siyasal amaç tek başına yeterli değildir. Siyasal amaca ulaşmak için kullanılan yöntem de eylemin niteliğini belirlemektedir.

Arendt'in iktidar ve şiddet arasındaki ayrımı burada açıklayıcıdır. Arendt, iktidarı insanların birlikte hareket edebilme kapasitesiyle ilişkilendirirken, şiddetin araçsal niteliğine dikkat çekmektedir (Arendt, 1970: 23). Bu nedenle siyasal amaç ile şiddet kullanımı aynı kavramsal düzlemde değerlendirilmemelidir.

Tilly'nin kolektif şiddet yaklaşımı da siyasal çatışmaların farklı mücadele repertuarları üretebildiğini göstermektedir. Siyasal çatışmalar her durumda şiddet içermez. Ancak belirli koşullarda şiddet içeren mücadele biçimleri ortaya çıkabilir. Bu nedenle siyasal şiddetin oluşumunu yalnızca aktörün ideolojisiyle açıklamak yeterli değildir (Tilly, 1978: 143).

Siyasal şiddetin kaynaklarına ilişkin daha yapısal-psikolojik bir açıklama ise görece yoksunluk (relative deprivation) kuramında bulunabilir. Gurr'a göre bireylerin sahip olmayı bekledikleri haklar ile fiilen ulaşabildikleri imkânlar arasındaki açığın büyümesi, siyasal şiddete yönelimi artıran önemli bir etkendir (Gurr, 1970: 102). Bununla birlikte ne Tilly'nin mücadele repertuarları yaklaşımı ne de Gurr'un görece yoksunluk kuramı, siyasal şiddeti tek başına terörle özdeşleştirmektedir. Her iki yaklaşım da şiddetin ortaya çıkış koşullarını açıklamakla sınırlı kalmakta, şiddetin hangi durumlarda terör niteliği kazandığı ayrı bir tartışma konusu olarak kalmaktadır.

Terörizm açısından ise daha özel ölçütler gerekmektedir. Schmid'in terör tanımlarında siyasal amaç, şiddet veya şiddet tehdidi, korku yaratma, hedef seçimi, sembolik etki ve geniş bir kitle üzerinde siyasal etki oluşturma gibi unsurların öne çıktığı görülmektedir (Schmid, 2011: 47). Hoffman'ın tanımı da büyük ölçüde örtüşen ölçütlere dayanmaktadır. Ona göre terörizm, siyasal bir amaca hizmet etmek üzere planlı biçimde kullanılan ve doğrudan hedeflenenlerin ötesinde geniş bir kitle üzerinde psikolojik etki

yaratmayı amaçlayan bir şiddet biçimidir (Hoffman, 2006: 307). Schmid ve Hoffman'ın tanımlarındaki bu örtüşme, terörün akademik literatürde tam bir uzlaşıya kavuşturulamamış olmakla birlikte belirli ortak ölçütler etrafında şekillendiğini göstermektedir.

Buradan hareketle terörü yalnızca "siyasal amaçlı şiddet" biçiminde tanımlamak yeterli değildir. Böyle bir tanımlama, siyasal şiddetin tamamını terör kategorisine taşımaktadır. Oysa her siyasal şiddet eylemi terör değildir.

Terörün önemli özelliklerinden biri, doğrudan hedef ile daha geniş hedef kitle arasındaki ilişkinin önem kazanmasıdır. Eylemin doğrudan hedefi bir kişi, kurum veya grup olabilir, ancak eylemin amacı bunun ötesinde daha geniş bir topluluğa korku vermek, siyasal davranışı değiştirmek veya toplumsal bir mesaj iletmektir. Bu nedenle terörde fiziksel zarar ile psikolojik ve siyasal etki iç içe geçmektedir. Korku yaratmak da tek başına yeterli bir ölçüt değildir. Çünkü her şiddet eylemi korku yaratabilir. Terör açısından önemli olan, korkunun veya sindirmenin belirli bir siyasal stratejinin parçası hâline gelmesidir (Hoffman, 2006: 176).

Bu ayrımlar siyasal muhalefet ile terör arasındaki ilişkinin kurulmasında önemlidir. Bir aktörün iktidara karşı olması, mevcut düzeni eleştirmesi veya köklü siyasal değişim istemesi onu terörist yapmaz. Aynı şekilde bir hareketin kendisini "direniş" olarak tanımlaması da gerçekleştirdiği şiddet eylemlerinin niteliğini tek başına belirlemez.

Üç kavram arasında basit bir ilişki kurmak yerine şu ayrımların korunması gerekir: Siyasal muhalefet, demokratik iktidar rekabetinin ve siyasal alternatif üretiminin alanıdır. Siyasal şiddet, siyasal amaçların gerçekleştirilmesinde şiddetin araç hâline gelmesidir. Terör, siyasal şiddetin belirli hedef, yöntem ve psikolojik/siyasal etki özellikleri taşıyan özel bir biçimidir.

Bu üç kategori arasında tarihsel ve siyasal geçişler olabilir. Fakat hiçbir geçiş otomatik değildir. Bir siyasal hareketin zaman içerisinde şiddete yönelmesi mümkündür; ancak bu durum ayrıca gösterilmelidir. Aynı şekilde belirli bir şiddet eyleminin terör niteliği taşıyıp taşımadığı da somut özellikleri üzerinden değerlendirilmelidir.

Türkiye'deki siyasal şiddet ve terörizm tartışmaları da bu ayrımın önemini ortaya koymaktadır. Yavan'ın 12 Eylül sürecini ele alan çalışması, Türkiye'de siyasal şiddet ve terörizmin belirli dönemlerde iç içe geçen ancak ayrı kategoriler olarak incelenebilecek olgular olduğunu göstermektedir (Yavan, 2018: 84-85). Dolayısıyla kavramların siyasal aktörler tarafından nasıl kullanıldığı önemli olmakla birlikte, bu kullanım akademik sınıflandırmanın tek ölçütü olmamalıdır.

Risk Çağında Kavramsal Kırılganlık

Çalışma açısından "kavramsal kırılganlık" siyasal muhalefet, siyasal şiddet ve terör arasındaki sınırların risk toplumunun ürettiği belirsizlikler içerisinde daha geçirgen hâle gelmesini ifade

etmektedir. Risk toplumunda geleceğe ilişkin ihtimallerin bugünkü siyasal kararları etkilemesi, mevcut eylemler ile potansiyel davranışlar arasındaki ilişkinin önemini artırmaktadır. Bu nedenle bir siyasal aktör yalnızca bugün gerçekleştirdiği faaliyetler üzerinden değil, gelecekte yaratabileceği düşünülen sonuçlar üzerinden de değerlendirilebilir. Bu durum siyasal muhalefet açısından iki farklı sonuç doğurabilir. İlk olarak, muhalefetin gelecekte oluşturabileceği varsayılan riskler bugünkü siyasal statüsünü etkileyebilir. Henüz şiddet kullanmayan bir hareketin ileride radikalleşebileceği düşünülebilir. Ayrıca henüz terör eylemi gerçekleştirmeyen bir aktörün ileride terörle bağlantılı hâle gelebileceği öne sürülebilir. Böyle bir durumda potansiyel risk, mevcut siyasal kimliğin önüne geçmektedir. İkinci olarak, siyasal amaç taşıyan şiddet eylemleri mevcut siyasal çatışmanın koşulları üzerinden meşrulaştırılabilir. Şiddet "zorunlu mücadele", "direniş" veya "öz savunma" şeklinde açıklanabilir. Böylece şiddetin kendisi değil, içinde bulunduğu siyasal amaç ön plana çıkarılmaktadır (Zedner, 2007: 273).

Kavramsal kırılganlığın ilk boyutunda muhalefetin sınırları dışarıdan daraltılmaktadır. Siyasal iktidara veya mevcut siyasal düzene yönelik eleştiri, gelecekte oluşturabileceği varsayılan riskler üzerinden daha ağır kategorilerle ilişkilendirilebilir. Bu durum demokratik muhalefetin alanını daraltma potansiyeline sahiptir. İkinci boyutta ise muhalefetin sınırları içeriden genişletilmektedir. Siyasal amaç taşıyan şiddet eylemleri, içinde ortaya çıktıkları

çatışmanın koşullarına dayanılarak muhalefetin doğal bir uzantısı olarak sunulabilir. Böylece siyasal muhalefet ile şiddet arasındaki ayrım zayıflamaktadır. İki süreç birbirinin alternatifi olarak değil, aynı kavramsal sorunun iki farklı yönü olarak değerlendirilmektedir Höntzsch (2021: 248). Demokratik siyasal düzen açısından hem muhalefetin gereksiz biçimde terörle ilişkilendirilmesi hem de şiddetin gereksiz biçimde muhalefet olarak tanımlanması sorunludur.

Risk toplumunun bu süreçteki etkisi, belirsizliğin ve geleceğe ilişkin ihtimallerin siyasal düşüncede daha fazla önem kazanmasıdır. Risk mantığında gelecekteki ihtimal bugünkü kararı etkileyebilmektedir. Bu nedenle "henüz gerçekleşmemiş tehdit" ile "gerçekleşmiş eylem" arasındaki ayrımın korunması önem kazanmaktadır. Gerçekleşmiş eylemin niteliği, gelecekteki hedefin gölgesinde kalabilir. Çünkü şiddet kullanan aktörler de kendi davranışlarını gelecekte ulaşmak istedikleri siyasal amaç üzerinden açıklayabilirler (Asfworth ve Zender, 2014: 180).

Risk toplumunu, muhalefetin terörleştirilmesini açıklayan tek başına bir neden olarak görmek doğru değildir. Beck'in yaklaşımı bu kadar doğrudan bir nedensellik sunmamaktadır. Risk toplumunun açıklayıcı katkısı, gelecekteki ihtimallerin bugünkü siyaseti etkilediği toplumsal koşulları göstermesidir. Dolayısıyla kavramsal kırılganlığın temelinde doğrudan "risk toplumu vardır, dolayısıyla

muhalefet terörleştirilir" biçiminde bir ilişki bulunmamaktadır (Mythen ve Walklate, 2006: 386).

Çalışmanın önerdiği temel ayrım, amaç ile araç ayrımıdır. Bir hareketin amacı siyasal olabilir. Fakat bu, kullanılan her aracın demokratik olduğu anlamına gelmez. Aynı şekilde bir aktörün muhalif olması, gerçekleştirdiği her eylemin demokratik muhalefet kapsamında değerlendirilmesini gerektirmez. İkinci temel ayrım, eylem ile ihtimal arasındadır. Bir aktörün gelecekte ne yapabileceği ile bugün ne yaptığı aynı şey değildir. Risk toplumunun geleceğe dönük mantığı bu ayrımı daha fazla gündeme getirmektedir. Üçüncü ayrım ise siyasal kimlik ile somut eylem arasındadır. Bir siyasal hareketin belirli bir üyesinin gerçekleştirdiği şiddet eylemi ile bütün hareketin aynı kategoriye yerleştirilmesi arasında fark bulunmaktadır.

Demokratik Siyaset Açısından Kavramsal Sınırların Korunması

Kavramsal sınırların korunması demokratik siyasal düzen açısından önem arz etmektedir. Bir aktörün "muhalif", "tehdit" veya "terörist" olarak tanımlanması, ona yönelik siyasal ve hukuki yaklaşımı da değiştirebilmektedir.

Muhalefet olarak tanımlanan aktör siyasal rekabetin parçasıdır. Tehdit olarak tanımlanan aktör ise farklı bir müdahale mantığı içerisinde değerlendirilir. Terörizm kategorisi ise çok daha ağır hukuki ve siyasal sonuçlar doğurmaktadır. Dolayısıyla kavramlar

arasındaki geçiş, basit bir terminoloji değişikliği değildir (Miş. 2012: 59).

Demokratik hukuk devletinde kavramsal ayrımların mümkün olduğunca açık olması gerekir. Ancak bu açıklık, toplumların karşılaştığı gerçek risklerin göz ardı edilmesi anlamına gelmez. Terörizm veya siyasal şiddet gibi olgular gerçek güvenlik sorunlarıdır ve devletlerin bunlara karşı önlem alma sorumluluğu bulunmaktadır.

Sorun, güvenlik politikalarının varlığından çok güvenlik gerekçesinin siyasal muhalefetin alanını ne ölçüde belirlediğidir. Demokratik sistemlerde muhalefetin varlığı, siyasal düzenin olağan belirsizliklerinden biridir. Muhalefetin iktidara gelme ihtimali veya mevcut politikaları değiştirme ihtimali, tek başına tehdit kategorisine sokulmamalıdır. Buna karşılık şiddet kullanımı da sırf siyasal amaç taşıdığı gerekçesiyle muhalefetin doğal bir biçimi olarak kabul edilmemelidir. Siyasal çatışmanın nedeni ile kullanılan yöntemin birbirinden ayrılması gerekir (Przeworski, 1991: 67).

Risk toplumunun ortaya çıkardığı belirsizlikler bütünüyle ortadan kaldırılamaz. Geleceğe ilişkin öngörüler de siyasal karar alma süreçlerinde önemini koruyacaktır. Ancak bu durum, gelecekte ortaya çıkabilecek her ihtimalin bugün gerçekleşmiş bir gerçeklik gibi ele alınmasını gerektirmez. Özellikle terörizm ve siyasal şiddet gibi ciddi sonuçlar doğurabilen olgular söz konusu olduğunda önleyici politikaların gerekliliği kabul edilebilir. Fakat önleyici

yaklaşımın sınırlarının belirsizleşmesi, kavramsal kırılganlığı artırabilir. Bu nedenle önleyicilik ile ölçülülük arasında bir denge kurulması gerekmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, risk çağında siyasal muhalefet, siyasal şiddet ve terör arasındaki sınırların neden kırılgan hâle gelebildiğini açıklamaya çalışmıştır. Çalışmanın temel teorik zemini Ulrich Beck'in risk toplumu yaklaşımı oluşturmuştur. Beck'in yaklaşımı, modern toplumların yalnızca yeni risklerle karşılaşmadığını, aynı zamanda geleceğe ilişkin belirsizliklerin bugünkü siyasal kararları giderek daha fazla etkilediğini göstermektedir.

Çalışmanın ulaştığı ilk sonuç, siyasal muhalefet, siyasal şiddet ve terör arasında otomatik bir geçiş ilişkisi bulunmadığıdır. Siyasal muhalefet demokratik düzenin meşru bir unsurudur. Siyasal şiddet, siyasal amaçla kullanılan şiddeti ifade eder. Terör ise siyasal şiddetin belirli özellikler taşıyan daha özel bir biçimidir. Dolayısıyla üç kavramın birbirinin yerine kullanılması kavramsal sorunlara yol açmaktadır. Çalışmadan elde edilen ikinci sonuç, risk toplumunun geleceğe ilişkin ihtimalleri bugünkü siyasal değerlendirmelerin konusu hâline getirebilmesidir. Böylece aktörler yalnızca yaptıkları eylemler üzerinden değil, gelecekte yapabilecekleri düşünülen eylemler üzerinden de değerlendirilebilir. Öyle ki henüz şiddet kullanmamış bir hareketin gelecekte şiddet kullanabileceği varsayımı, onun bugünkü siyasal konumunu etkileyebilir. Son olarak

ise kavramsal kırılganlığın tek yönlü olmadığı değerlendirilebilir. Muhalefet dışarıdan risk ve tehdit kategorisine doğru çekilebilirken, şiddet de içeriden direniş ve muhalefet kategorisine doğru taşınabilir. Böylece kavramların sınırları iki farklı yönden aşınabilir.

Sonuç olarak risk çağında karşı karşıya olduğumuz temel sorun yalnızca yeni risklerin ortaya çıkması değildir. Risklerin siyasal kavramların sınırlarını değiştirme kapasitesi de önemli bir sorundur. Muhalefetin tehdit olarak algılanması ile şiddetin muhalefet olarak sunulması farklı süreçler olsa da aynı kavramsal sınırı aşındırmaktadır. Bu nedenle demokratik siyaset açısından asıl ihtiyaç, kavramları tamamen değişmez hâle getirmek değildir. Siyasal hayatın değişmesiyle birlikte kavramların da yeniden tartışılması kaçınılmazdır. Önemli olan, bu değişimin somut ölçütlere dayanması ve siyasal ihtiyaçlara göre sınırsız biçimde şekillenmemesidir. Risk çağında demokratik siyasetin karşı karşıya olduğu temel sorun, siyasal muhalefet, siyasal şiddet ve terör arasında hiçbir ilişki bulunmaması değil; bu kavramlar arasındaki sınırların siyasal ihtiyaçlar ve geleceğe ilişkin belirsizlikler üzerinden kolaylıkla yeniden çizilebilir hâle gelmesidir. Risk toplumunda demokratik dayanıklılık yalnızca fiziksel tehditlere karşı direnme kapasitesiyle değil, kavramsal sınırları koruma kapasitesiyle de ilgilidir. Geleceğin belirsizlikleri karşısında güvenlik ihtiyacı kaçınılmaz olsa da bu ihtiyacın demokratik siyasal alanın sınırlarını belirsizleştirmemesi de aynı derecede önemlidir.

Kaynakça

Arendt, H. (1970). *On violence*. Harcourt Brace Jovanovich.

Ashworth, A& Zedner, L (2014). Preventive Justice, *Oxford Monographs on Criminal Law and Justice* https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198712527.001.0001

Beck, U. (1992). *Risk society: towards a new modernity*. Sage Publications

Beck, U. (1999). *World risk society*. Polity Press.

Beck, U. (2002). The terrorist threat: World risk society revisited. *Theory, Culture & Society*, 19(4), 39–55. https://doi.org/10.1177/0263276402019004003

Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and opposition*. Yale University Press.

Douglas, M., & Wıldavsky, A. (1982). *Risk and culture: an essay on the selection of technological and environmental dangers* University of California Press.

Esgin, A. (2013). İmal edilmiş belirsizlikler çağının sosyolojik yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens kaynaklı "risk toplumu" tartışmaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 12(3), 683–696.

Giddens, A. (1990). The consequences of modernity. Stanford University Press.

Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton University Press.

Helms, L. (2023). Political oppositions in democratic and authoritarian regimes: A state of the field review. *Government and Opposition, 58*, 391–414.

Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. Columbia University Press.

Höntzsch, F. (2021). Widerstand oder Terrorismus? Eine theoretische Grundlegung. *Polit Vierteljahresschr* 62, 225–252. https://doi.org/10.1007/s11615-020-00290-y

Huntington, S. P. (1991). *The third wave: Democratization in the late twentieth century*. University of Oklahoma Press.

Miş, N. (2012). *Güvenlikleştirme teorisi ve Türkiye'de güvenlikleştirme siyaseti 1923–2003* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mouffe, C. (2000). *The democratic paradox*. Verso Press.

Mythen, G., & Walklate, S. (2006). Criminology and terrorism: Which thesis? Risk society or governmentality? *British Journal of Criminology, 46*(3), 379–398.

Przeworski, A. (1991). *Democracy and the market: Political and economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge University Press.

Roach, K. (2011). *The 9/11 effect: Comparative counter-terrorism*. Cambridge University Press

Sartori, G. (1976). *Parties and party systems: A framework for analysis*. Cambridge University Press.

Schmid, A. P. (Ed.). (2011). *The Routledge handbook of terrorism research.* Routledge.

Tilly, C. (1978). *From mobilization to revolution*. Addison-Wesley.

Tilly, C. (2003). The politics of collective violence. Cambridge University Press.

Yavan, M. K. (2018). Siyasal şiddet, terörizm ve Türkiye örneği: 12 Eylül süreci. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 120(237), 81–102.

Zedner, L. (2007). Pre-crime and post-criminology? *Theoretical Criminology, 11*(2), 261–281. https://doi.org/10.1177/1362480607075851

BÖLÜM 3

PUBLIC POLICY, DIGITAL INTERVENTION, AND GENDER-BASED VIOLENCE: THE CASE OF KADES IN TURKEY

HABİB AYDIN[1]

Introduction

This book chapter argues that the Women's Emergency Support Application (KADES) is a prime example of public policy, but focuses on its inadequacy in preventing femicides. KADES, in essence, is a well-designed preventative digital application. As a feminist-oriented application, KADES also sheds light on governance politics in Türkiye. Attempting to combat violence and murder through digital tools also creates structural challenges. While the article argues that KADES is a unique public policy, it also suggests that violence and murder stem from the socio-cultural infrastructure, and this leads to the policy's failure. The continuation of murders after the implementation of KADES confirms this judgment. The

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, SBKY, Orcid: 0000-0002-7774-8725

study is prepared using a qualitative methodology and utilizes books, book chapters, articles, and news reports in the context of case analysis.

In Turkey, femicides have shown a dramatic increase since 2000, sparking academic debates about the causes of these murders. These murders are closely linked to violence, divorce, and restraining orders. It is a reality that must be acknowledged: femicides in Turkey have both religious and sociological roots. The concept of honor has a sociological background, particularly in societies where male dominance (Aydın & Erciyes, 2022) is widespread. Since restraining orders are considered largely ineffective in preventing these murders, the government has launched the KADES (Women's Support) mobile app as a preventive measure (T. Demir & Nalbant, 2023; Hanikoğlu & Akman, 2024; Yalçın, 2024; Yolcu, 2025).

In conservative Turkish society (Akçaoğlu, 2022; Altunok, 2016; Kalaycıoğlu, 2007; Lüküslü, 2016; Vicini, 2018), sociological shifts are occurring as women's freedom to seek justice increases. Before the 2000s, during a period when freedom to seek justice was limited, women who were victims of violence (Aşkın & Aşkın, 2017; Kutlu & Akiş, 2025; Küpeli, 2017) avoided divorce due to social pressure. Social pressure almost served as a form of social consensus. Hiring a lawyer, seeking refuge with the police, or returning to their fathers' homes were rare occurrences. In recent years, as social pressure has begun to be replaced by individual choices, there has been an increase in violence and murder. The issue of divorce, while contributing to murders, has also undermined the patriarchal and conservative social structure.

This article argues that while defining public policy, the KADES application, implemented to prevent femicides, is a public policy. Although KADES stands out as a unique policy initiative, it faces difficulties in preventing femicides, a chaotic and multifaceted phenomenon. It is important to note that Türkiye has a poor record regarding femicides. As femicides become increasingly uncontrollable, the KADES application has been made accessible to women. The methodology consists of a qualitative and quantitative content analysis of reports published by associations and foundations operating in Türkiye, as well as a comprehensive literature review and case analysis.

What is The Publıc Policy?

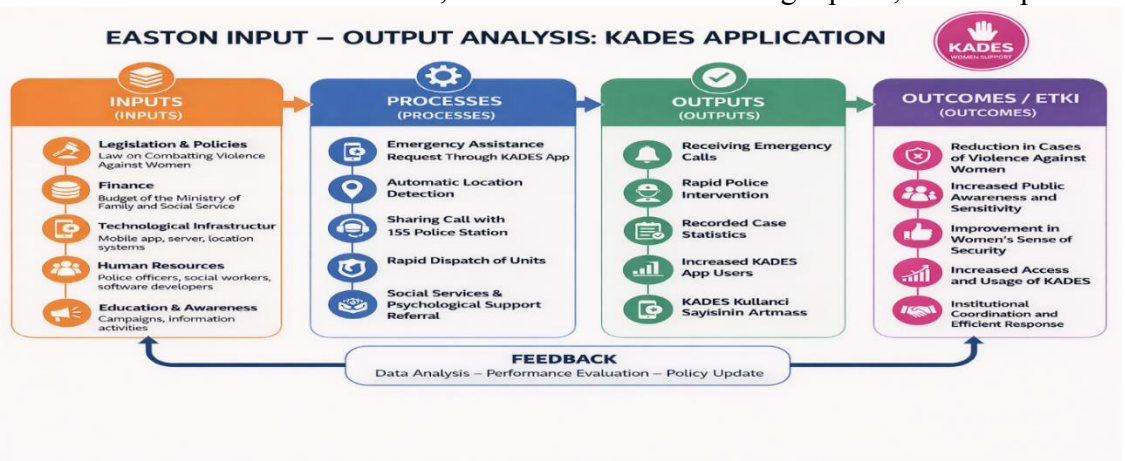
Public policy is defined as the totality of decisions, actions, or inactions taken by state organs (Lancaster et al., 2014) regarding social problems (Fawcett et al., 2018). Public policy focuses on how the decisions made by governments using state power operate when producing policies (Darmanin, 1991; Kørnøv & Thissen, 2000). According to Dye (2008), defining public policy as "what the government chooses to do or not to do" is a commonly used, simple yet comprehensive definition. David Easton examines these processes through a systems approach, interpreting policy processes in terms of the interactions and feedback loops between the environment and the state (Evans, 1970). Harold Lasswell and Abraham Kaplan emphasize goals, values, and practices in defining policy, arguing that policy should be understood not only as decisions but also in relation to the underlying values that shape those decisions (Torgerson, 2019). Contemporary theorists such

as Michael Howlett and Benjamin Cashore analyze the policy-making process through goal–means matching and the dynamics of policy instrument selection (Howlett, 2020; Howlett & Cashore, 2009). Köseoğlu, (2013) defines public policy as planned and purposeful forms of action or inaction developed by the state or official actors to solve or mitigate specific social problems. Herbert A. Simon highlights that decision-makers operate under bounded rationality, making choices with limited information, time, and cognitive capacity (Brette vd., 2017). Wildavsky (1988) examines how uncertainty, conflict, and costs are balanced in policy-making processes. Sabatier analyzes how political actors behave and learn within coalitions (Dudley vd., 2000). Baumgartner, (2014) explores the interaction between periods of policy stability and sudden change (punctuations). Titmuss (1965) relates principles of policy to values and social justice. Anderson (1984) systematically examines policy processes, including agenda setting, formulation, implementation, and evaluation. In addition, scholars such as Thomas D. Cook, Donald T. Campbell, Paul A. Sabatier, Hank Jenkins-Smith, Deborah Stone, Jane J. Mansbridge, Paul Pierson, Theodore J. Lowi, and Peter Knoepfel have also made significant contributions to the study of policy-making processes.

Fıgure 1: Easton Input-Output Analysis: KADES Application

Adapted from Easton (1965), Anderson (1984), Dye (2008), Howlett & Cashore (2009), and recent studies on digital public policy (Yalçın, 2024; Yolcu, 2025).

KADES is a public policy example that exemplifies David Easton's input-output analysis. The diagram includes a process encompassing the legal framework of KADES, the evaluation of incoming reports, and the speed of

response to incidents. This visual illustrates the transformation of inputs into outputs.

Within the context of the literature I have discussed, there is no doubt that KADES stands out as an original public policy initiative. In situations where there is a potential risk of femicide, it may take time for a woman to reach the police or gendarmerie through numbers such as 112 or 155, since these lines are often overloaded. Through KADES, however, the report is made directly to the police or gendarmerie, allowing for a quicker intervention. Yet, the extent to which this unique policy can actually prevent murders remains debatable. In this sense, KADES faces a difficult challenge as a

public policy. As I will discuss in later sections, although KADES functions as a digital application aimed at combating femicide, it also struggles to confront rigid, harsh, and destructive social perceptions.

Gül (2015) states that public policies in Türkiye are limited and fragmented. Usta, (2013) focuses on the values that guide governments in the process of policy formulation. Public policies are, in one way or another, connected to issues on the public agenda (S. K. Gül, 2024). Although policy-making is primarily under the control of the executive branch, various actors such as civil society organizations also influence the formation of policies (Duru, 2022). It is essential that public policy-making processes be conducted with greater transparency (F. Demir, 2015). The development of KADES was largely shaped by the persistent activism of civil society organizations, whose press statements, protests, and formal complaints concerning femicides exerted significant pressure on the government to adopt this public policy initiative.

Women-Oriented Public Policies

In Türkiye, it is not common to observe that female identity is either equal or dominant. Both sociologically, due to customs and traditions, and religiously, female identity has generally remained in the shadow of male identity. This situation is undoubtedly closely linked to both the patriarchal structure of society and the patriarchal interpretation of Islam. However, since the early 2000s, national and global political agendas have promoted pro-women policies, leading to the implementation of numerous legal and

institutional reforms. Global values and traditional values have, in a sense, entered into a conflict. The struggle between the static structure of customs that prioritizes male identity and civil law that prioritizes female identity is among the main reasons triggering femicides.

Many regulations that can be considered positive discrimination towards women have been implemented since 2000. In 2002, amendments to the Civil Code established equal rights in property and sharing (aramizda.org, 2021). In 2003, the Small and Medium Enterprises Development and Support Administration (KOSGEB) and microcredit programs were implemented to support women's entrepreneurship (burdur.gov.tr, 2019). In 2004, the practice known as "honor reduction" in the Turkish Penal Code was abolished. This aimed to alleviate concerns that reduced sentences in cases of femicide committed in the context of extramarital affairs or adultery encouraged further violence (Hamzaoğlu & Konuralp, 2018). Since 2007, the National Action Plans for Combating Violence Against Women have been implemented with determination. The Fourth National Action Plan (2021–2025) adopts the Zero Tolerance Principle toward violence and sets out five main strategic objectives: Access to Justice and Legislation, Policy and Coordination, Protective and Preventive Services, Social Awareness, and Data and Statistics (aile.gov.tr, 2025). In 2009, the Committee on Equal Opportunities for Women and Men (KEFEK) was established under Law No. 5840 to contribute to ensuring gender equality and combating gender-based discrimination at the parliamentary level (tbmm.gov.tr, 2025). In 2010, positive discrimination measures were introduced, including incentives to increase women’s participation in the

labor market (Zengin & Koçoğlu, 2018). In 2012, Law No. 6284 on the Protection of the Family and Prevention of Violence Against Women was enacted, providing protection for victims of violence and enabling the use of electronic monitoring (ankle bracelets) for perpetrators (KADEM, 2025a). In 2013, the Women and Democracy Association (KADEM) was founded as a civil society organization aiming to build a just future and a safe society in which women can live with dignity (KADEM, 2025b). In 2016, Law No. 6663 introduced the right for working women to work part-time following childbirth (aa.com.tr, 2017; Özcan, 2024). Pilot programs for childcare support for working mothers were also launched (hurriyet, 2019). Through the Municipality Law, gender equality commissions were established in municipalities (gabb.gov.tr, 2025). By 2022, the number of women's shelters in Türkiye increased to 149, and municipalities were legally required to provide shelter services (aile.gov.tr, 2022). Notably, the post-2000 period witnessed a remarkable surge in public policies addressing women's issues. These initiatives are closely linked to broader objectives, such as Türkiye's European Union accession process. In pursuit of these goals, the policies encompass key areas including gender equality and women's representation. Many of the legal measures previously mentioned have been implemented as part of this policy framework. Chen and Lu (2025) argue that, although symbolic and largely performative, the Chinese state's gender policies can still be understood as a form of state feminism. While the Chinese government attempts to project a women-friendly image, it simultaneously seeks to discipline and regulate women through state-controlled gender discourse.

The Role of Technology in The Fight Against Femicide

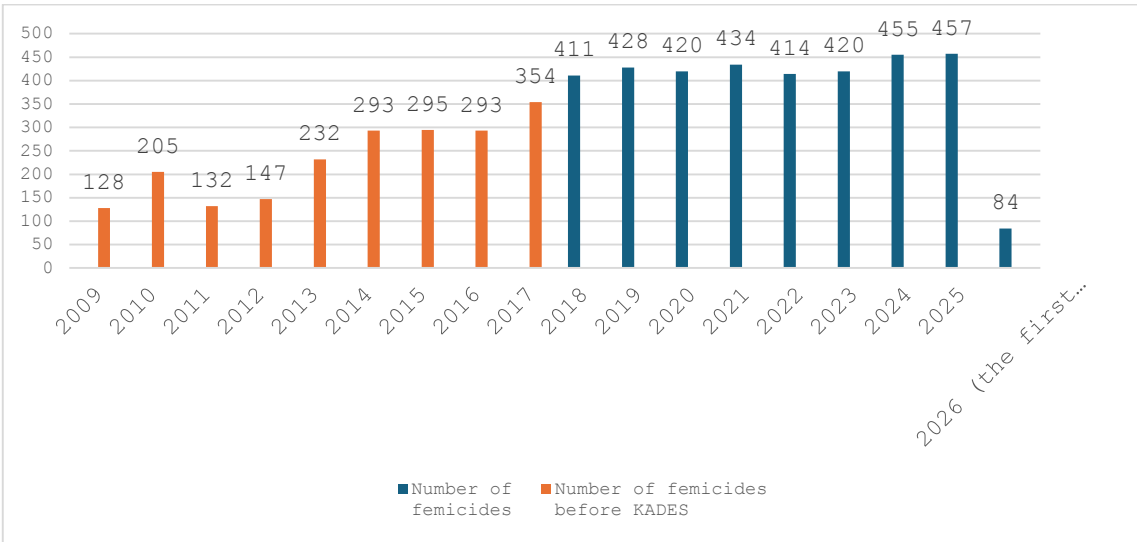
The murder of women poses a potential threat to the sociological future. It leads to the destruction of families and damages social peace. For this reason, the Women's Support Application (KADES), developed by the Ministry of Interior, was launched in 2018 to enable women to reach law enforcement. The application operates through the e-Government identity verification system. Although KADES is a unique public policy initiative, its effectiveness in preventing femicides is debatable. Statistical data, as shown in Table 1, indicates that despite the launch of KADES in 2018, the number of femicides continued to increase (canakkalekalem.com, 2025).

KADES works as follows: a woman facing the possibility of violence presses the "Emergency Help Button" in the application. This is reported to the police or gendarmerie unit. Security forces intervene using GPS location data. This system allows victims to receive help without needing to make phone calls or provide detailed information. Timely intervention can save lives (onedio.com, 2025). It is stated that security forces intervene within approximately three to five minutes after a report is made. Since the application works via smartphones, it may not be useful for women who do not have a phone or internet access.

Within the scope of Law No. 6284, which came into force in 2012, and the subsequent National Action Plans to Combat Violence Against Women, legal and institutional measures have been taken to protect women. Promotional activities on how to use KADES are being conducted in schools

and at community events (aa.com.tr, 2025). Hundreds of thousands of women have downloaded KADES to their phones, and law enforcement has responded to thousands of emergency calls. The widespread use of KADES provides reassurance to women, especially those living in rural areas, that they are not alone when faced with violence (Dengiz, 2024).

Table 1: Number of Femicides, 2009-2025

s

Source: Anadolu Ajansı (2018), Umut Vakfı (2018), Anıt Sayaç (2026).

Launched in 2018, KADES has been downloaded to mobile phones approximately 8.9 million times by November 2025 (Dağıstanlı, 2025); however, as shown in Table 1, there is no inverse relationship between the number of downloads and the number of femicides, making it unrealistic to

claim that the application is effective. KADES has received some criticism. Firstly, the application is only accessible to women who own smartphones (Hurriyet, 2020), which limits its reach. Reports indicate that there have been delays in law enforcement response to incidents in some cases. Another criticism is that KADES only activates after the violence has begun. KADES is insufficient to address the root causes of violence (Karabıyık, 2025). KADES is important in conveying the message to women that "you are not alone." Combating violence against women requires not only technological tools but also cultural transformation and public awareness.

Although KADES is a preventive public policy, it does not create a transformative mechanism against the cycle of violence or murder produced by the patriarchal structure. In rural areas where internet access and smartphone ownership are lower, KADES has a limited scope of impact. Nevertheless, KADES stands out as a remarkable example of digital feminism within state policy (Hu & Wang, 2025; Song, 2023; Wang & Chang, 2023). The application demonstrates how technology can be used to combat gender-based violence and closely aligns with the prevention, protection, and prosecution principles of the Istanbul Convention, from which Türkiye withdrew in 2021. KADES should be considered an important step towards institutionalizing gender-focused public administration. Özdemir-Sarıgil and Bodur Ün (2025) argue that Türkiye's withdrawal from the Istanbul Convention did not weaken gender equality norms, but rather triggered international containment mechanisms. In this

context, the KADES application functions as a local technical alternative for combating violence against women after the withdrawal.

According to Tok (2021), among the reasons that make KADES unsuccessful are that when help is requested, the police ask for location information and ask questions, which takes time and delays the intervention. Also, even if the suspect is taken to the police station, he is released after his statement is taken. In addition, the police need to receive training on KADES reports. Another problem is that illiterate women cannot use Kades (Çimendağ, 2026).

Conclusion

Although the perpetrator of a femicide is often identified as the ex-husband, the underlying motive behind such violence stems from the deeply ingrained and toxic cultural notion of "honor." Addressing femicide, therefore, requires not only legal or psychological interventions but also a fundamental transformation of collective social perceptions. Achieving meaningful progress in this area appears unlikely in the short term. The normalization of issues such as premarital sexuality, dating, romantic partnerships, and cohabitation without marriage has begun to challenge the traditional moral order. Efforts to prevent gender-based killings through psychological or legal mechanisms must simultaneously dismantle long-standing sociological constructs that perpetuate control over women's bodies and autonomy. Consequently, the issue of femicide in Türkiye remains a sociocultural deadlock. Reconstructing the institution of marriage within more flexible boundaries—such as ensuring that a woman's right to divorce

is explicitly acknowledged and accepted by her spouse during the marriage contract—could foster a sense of psychological safety and empowerment. Otherwise, adopting European-style lifestyles such as cohabitation without marriage continues to face significant social stigma and moral resistance within the Turkish context.

Reference

aa.com.tr. (2017). Memur annelerin gözü 'Kısmi süreli çalışma'da. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/memur-annelerin-gozu-kismi-sureli-calismada/728138

aa.com.tr. (2025). KADES'i cep telefonuna indiren kadın sayısı 7 milyon 830 bine ulaştı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kadesi-cep-telefonuna-indiren-kadin-sayisi-7-milyon-830-bine-ulasti/3453131

Ahmetbeyzade, C. (2008). Gendering Necropolitics: The Juridical-Political Sociality of Honor Killings in Turkey. Journal of Human Rights, 7(3), 187-206. https://doi.org/10.1080/14754830802286095

aile.gov.tr. (2022). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadın Konukevlerini Yaygınlaştırıyor. http://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-kadin-konukevlerini-yayginlastiriyor/

aile.gov.tr. (2025). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları. http://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planlari/

Akçaoğlu, A. (2022). Transformation of conservative politics, urban space and taste in contemporary Turkey. Turkish Studies. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683849.2021.1876519

Altunok, G. (2016). Neo-conservatism, Sovereign Power and Bio-power: Female Subjectivity in Contemporary Turkey. Research and Policy on Turkey, 1(2), 132-146. https://doi.org/10.1080/23760818.2016.1201244

Anadolu Ajansı. (2018, 3 Kasım). KADES hayat kurtarıyor. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kades-hayat-kurtariyor/1301735

Anıt Sayaç. (2026). Şiddetten ölen kadınlar için dijital anıt (2026 verileri). https://anitsayac.com/?year=2026

Anderson, J. E. (1984). Presidential Management of the Bureaucracy and the Johnson Presidency: A Preliminary Exploration. Congress & the Presidency: A Journal of Capital Studies. https://doi.org/10.1080/07343468409507997

aramizda.org. (2021). 1 Ocak 2002 Yeni Medeni Kanun Yürürlüğe Girdi. https://aramizda.org.tr/1-ocak-2002-yeni-medeni-kanun-yururluge-girdi/

Aşkın, E. Ö., & Aşkın, U. (2017). KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ: AILE İÇİ ŞİDDET MAĞDURU KADINLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA. Kapadokya Akademik Bakış, 1(2), 16-37. https://dergipark.org.tr/tr/pub/car/issue/33536/352608

Aydın, G., & Erciyes, J. C. (2022). Patriyarkal düzende kadın cinselliği. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi, 2(2), 313-336. https://dergipark.org.tr/tr/pub/okad/issue/74264/1145829

Barmaki, R. (2021). Sex, Honor, Murder: A Psychology of "Honor killing". Deviant Behavior, 42(4), 473-491. https://doi.org/10.1080/01639625.2019.1695456

Baumgartner, F. R. (2014). Ideas, paradigms and confusions. Journal of European Public Policy. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13501763.2013.876180

bbc news türkçe. (2024). Kadın cinayetleri neden önlenemiyor? BBC News Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/articles/cj9jrm9nj7do

Bourcier, N. (2024). En Turquie, le ras-le-bol de la société contre les violences faites aux femmes. https://www.lemonde.fr/international/article/2024/10/18/en-turquie-le-ras-le-bol-de-la-societe-contre-les-violences-faites-aux-femmes_6354720_3210.html

Brette, O., Lazaric, N., & Silva, V. V. da. (2017). Habit, Decision-Making, and Rationality: Comparing Thorstein Veblen and Early Herbert Simon. Journal

of Economic Issues. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00213624.2017.1353866

burdur.gov.tr. (2019). T.C. Burdur Valiliği—Girişimci Kadınlara Mikrokredi Desteği. http://www.burdur.gov.tr/girisimci-kadinlara-mikrokredi-destegi

Butler, J. (1988). Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory. 40(4), 519-531. https://www.amherst.edu/system/files/media/1650/butler_performative_acts.pdf

canakkalekalem.com. (2025). Kadına el kalkmaz! Jandarma, Çan'da KADES'i anlattı. www.canakkalekalem.com. https://www.canakkalekalem.com/kadina-el-kalkmaz-jandarma-canda-kadesi-anlatti/156255

Charles, M., Friedland, R., Afary, J., & Yang, R. (2023). Complicating Patriarchy: Gender Beliefs of Muslim Facebook Users in the Middle East, North Africa, and South Asia. Gender & Society, 37(1), 91-123. https://doi.org/10.1177/08912432221137909

Chen, T., & Lu, Y. (2025). Discursive state feminism in the Xi era navigating gender discourse, nationalism, and global ambitions. Journal of Gender Studies, 1–25. https://doi.org/10.1080/09589236.2025.2580394

Collins, P. H. (2019). Intersectionality as Critical Social Theory. Duke University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctv11hpkdj

Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. Gender and Society, 19(6), 829-859. https://www.jstor.org/stable/27640853

Corbin, B. A. (2014). Between Saviors and Savages: The Effect of Turkey's Revised Penal Code on the Transformation of Honor Killings into Honor Suicides and Why Community Discourse Is Necessary for Honor Crime Education. https://scholarlycommons.law.emory.edu/eilr/vol29/iss2/1

courrierinternational.com. (2025). Un énième féminicide classé en suicide ? La mort d'une étudiante agite la Turquie. https://www.courrierinternational.com/article/societe-un-enieme-

feminicide-classe-en-suicide-la-mort-d-une-etudiante-agite-la-turquie_236501

Çimendağ, A. (2026). “Okuma yazma bilmeyen kadınlar KADES’i kullanamıyor”. Anka Haber Ajansı. https://ankahaber.net/haber/okuma_yazma_bilmeyen_kadinlar_kadesi_kullanamiyor%E2%80%9D_51707

Dağıstanlı, H. C. (2025, November 20). Kadın destek uygulaması 8,9 milyon kez indirildi. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kadin-destek-uygulamasi-8-9-milyon-kez-indirildi/3748835

Darmanin, M. (1991). National Interests and Private Interests in Policy Making. International Studies in Sociology of Education, 1(1-2), 59-85. https://doi.org/10.1080/0962021910010105

Demir, F. (2015). KAMU POLİTİKASI VE POLİTİKA ANALİZİ ÇALIŞMALARININ TEORİK ÇERÇEVESİ. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30, 107-120. https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4772/65681

Demir, T., & Nalbant, F. (2023). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kullanılan Mobil Uygulamaların Kamu Değeri Perspektifinden Değerlendirilmesi. Fiscaoeconomia, 7(1), 341-364. https://doi.org/10.25295/fsecon.1150319

Dengiz, R. (2024). Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü: KADES uygulaması işe yarıyor mu? | Euronews. https://tr.euronews.com/2024/11/25/kadina-yonelik-siddete-karsi-uluslararasi-mucadele-gunu-kades-uygulamasi-ise-yariyor-mu

Doğan, R. (2011). Is Honor Killing a “Muslim Phenomenon”? Textual Interpretations and Cultural Representations. Journal of Muslim Minority Affairs, 31(3), 423-440. https://doi.org/10.1080/13602004.2011.599547

Dorjee, T., Baig, N., & Ting-Toomey, S. (2013). A Social Ecological Perspective on Understanding “Honor Killing”: An Intercultural Moral Dilemma. Journal of Intercultural Communication Research, 42(1), 1-21. https://doi.org/10.1080/17475759.2012.723024

Dudley, G., Parsons, W., Radaelli, C. M., & Sabatier, P. (2000). Symposium: Theories of the Policy Process. Journal of European Public Policy. https://doi.org/10.1080/135017600343304

Duru, A. A. (2022). Türkiye'de Kamu Politikası Sürecindeki Aktörler ve Gündem Belirleme. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(3), 158-187. https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.1179153

Dye, T. R. (2008). Understanding public policy: Dye, Thomas R : Free Download, Borrow, and Streaming. Upper Saddle River. https://archive.org/details/understandingpub0012dyet

Evans, M. (1970, Temmuz 1). Notes on David Easton's model of the political system 1 (world) [Other]. Taylor & Francis; Taylor & Francis Group. https://doi.org/10.1080/14662047008447120

Fawcett, P., Legrand, T., Lewis, J. M., & O'Sullivan, S. (2018). Governance, public policy and boundary-making. Australian Journal of Political Science, 53(4), 480-489. https://doi.org/10.1080/10361146.2018.1519776

franceinfo.fr. (2024, Kasım 25). Violences faites aux femmes: En Turquie, les ONG dénoncent un recul de la protection des victimes. Franceinfo. https://www.franceinfo.fr/replay-radio/comprendre-le-monde/violences-faites-aux-femmes-en-turquie-les-ong-denoncent-un-recul-de-la-protection-des-victimes_6889820.html

gabb.gov.tr. (2025). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Belediyeler Birliği. GABB. https://gabb.gov.tr

gijn.org. (2021). Yeni Rehber: Kadın Cinayetlerinin Araştırılması! https://gijn.org/tr/kaynak/yeni-rehber-kadin-cinayetlerinin-arastirilmasi/

Güdücü, B. (2024). KADINLARIN EVLENMEDEN ÖNCEKİ BEKARET DURUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 12(39), 294-317. https://doi.org/10.33692/avrasyad.1459716

Gül, H. (2015). Kamu Politikası Analizi, Yöntemleri ve Teknikleri. Yasama Dergisi, 29, 5-31. https://doi.org/10.4135/9781412973533.d29

Gül, S. K. (2024). Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Güç ve Güç İlişkileri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 23(92), 1761-1772. https://doi.org/10.17755/esosder.1514232

Hamzaoğlu, M., & Konuralp, E. (2018). TÜRK HUKUK SİSTEMİNİN 'NAMUS'LA İMTİHANI: ULUSAL MEVZUAT VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER AÇISINDAN NAMUS CİNAYETLERİ. Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 2(2), 67-83. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mukatcad/issue/41798/504436

Hancilar, O. (2015). Honour Killings in Turkey. Proceedings of International Academic Conferences, Article 2604030. https://ideas.repec.org//p/sek/iacpro/2604030.html

Hanikoğlu, M., & Akman, Ç. (2024). Mor Dijital Uygulamalar. Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies, 11(2), 49-67. https://doi.org/10.34232/pjess.1483892

Howlett, M. (2020). Dealing with the Dark Side of Policy-Making: Managing Behavioural Risk and Volatility in Policy Designs. Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13876988.2020.1788942

Howlett, M., & Cashore, P. B. (2009). The Dependent Variable Problem in the Study of Policy Change: Understanding Policy Change as a Methodological Problem. Journal of Comparative Policy Analysis. https://doi.org/10.1080/13876980802648144

Hu, Y., & Wang, Y. (2025). The rise of nande: A case study of digital feminism in China. Feminist Media Studies. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14680777.2025.2468417

hurriyet. (2019). Çalışan annelere 650 lira kreş desteği başvurusu nasıl yapılır? İşte başvuru şartları. https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/calisan-annelere-650-lira-kres-destegi-sartlari-nelerdir-iste-basvuru-sartlari-41354241

hurriyet. (2020). KADES nedir, açılımı ne, nasıl indirilir? KADES uygulaması hakkında detaylar. https://www.hurriyet.com.tr/galeri-kades-nedir-acilimi-ne-nasil-indirilir-kades-uygulamasi-hakkinda-detaylar-41671395

KADEM. (2025a). 6284 Sayılı Kanun Nedir? KADEM. https://kadem.org.tr/6284-sayili-kanun-nedir/

KADEM. (2025b). Hakkımızda. KADEM. https://kadem.org.tr/hakkimizda/

kadincinayetlerinidurduracagiz.net. (2025). KADIN CİNAYETLERİNİ DURDURACAĞIZ PLATFORMU. https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/

Kalaycioğlu, E. (2007). Politics of Conservatism in Turkey. Turkish Studies, 8(2), 233-252. https://doi.org/10.1080/14683840701312211

Karabıyık, H. İ. (2025). KADES ihbarına giden polisi bıçakladı—Son Dakika Haberleri. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kades-ihbarina-giden-polisi-bicakladi-42855727

Kizilates, Z. (2024). Wenn die Nacht am tiefsten ist. https://www.medico.de/blog/wenn-die-nacht-am-tiefsten-ist-19741

Kørnøv, L., & Thissen, W. A. H. (2000). Rationality in decision- and policy-making: Implications for strategic environmental assessment. Impact Assessment and Project Appraisal, 18(3), 191-200. https://doi.org/10.3152/147154600781767402

Köseoğlu, Ö. (2013). Meslek, Sanat ve Disiplin Olarak Kamu Politikası: Türkiye'ye İzdüşümleri. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 4-36. https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/29136/311645

Kutlu, İ. Ö., & Akiş, A. D. (2025). Şiddet Mağduru Kadınların Duygu İfadelerini Algılama Biçimleri. Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi Psikoloji Dergisi, 3(1), 52-69. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiupsikoloji/issue/93344/1637833

Küpeli, C. (2017). Şiddet Mağduru Kadınların Unutulma Hakkı. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), 229-239. https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290662

Lancaster, K., Ritter, A., & Colebatch, H. (2014). Problems, policy and politics: Making sense of Australia's 'ice epidemic'. Policy Studies, 35(2), 147-171. https://doi.org/10.1080/01442872.2013.875144

lexpress.fr. (2024). “Jusqu’à mon dernier souffle”: Le combat d’une mère turque contre les féminicides – L’Express. https://www.lexpress.fr/monde/jusqua-mon-dernier-souffle-le-combat-dune-mere-turque-contre-les-feminicides-SCPEL2ENENC2XEOXGMXRT4OZQE/?cmp_redirect=true

Lüküslü, D. (2016). Creating a pious generation: Youth and education policies of the AKP in Turkey. Southeast European and Black Sea Studies. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683857.2016.1243332

McKernan, B. (2020, Temmuz 23). Murder in Turkey sparks outrage over rising violence against women. The Guardian. http://www.theguardian.com/world/2020/jul/23/turkey-outrage-rising-violence-against-women

mersinhaberci. (2025). Tarsuslu kadın Manisa’da eşi tarafından öldürüldü. Mersin Haberci Gazetesi. https://www.mersinhaberci.com:443/haber/62483/tarsuslu-kadin-manisada-esi-tarafindan-olduruldu.html

Muezzin, E. E., Üzül, G., & Yiğit, C. (2023). TOPLUMDA KADINA YÖNELİK NAMUS ALGISININ İNCELENMESİ. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 15(1), 65-78. https://doi.org/10.55978/sobiadsbd.1230224

Ne’Eman Haviv, V. (2020). Personal elements in culture-based violence? The case of honor killing - a brief report. The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 31(5), 807-813. https://doi.org/10.1080/14789949.2020.1786595

Nielsen, N. (2025). Honor killings and Turkey. https://fpa.org/honor-killings-and-turkey/

onedio.com. (2025). Güllü’nün, Oğlu Tuğberk Yağız’dan Şiddet Gördüğü İddiası! - Onedio. https://onedio.com/haber/kades-i-arayip-yardim-istemis-gullu-nun-oglu-tugberk-yagiz-dan-siddet-gordugu-iddiasi-kan-dondurdu-1322543

Ozansoy, N. (2022). HEGEMONİK ERKEKLİK BAĞLAMINDA ERKEKLERİN CİNSELLİK VE BEKARET HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ VE TUTUMLARI. İmgelem, 6(10), 307-330. https://doi.org/10.53791/imgelem.1069942

Özcan, C. (2024). Doğum Sonrası Kısmi Süreli Çalışma: Annelere Destekleyici Bir Seçenek. PwC. https://www.pwc.com.tr/tr/medya/kose-yazilari/celal-ozcan/dogum-sonrasi-kismi-sureli-calisma-annelere-destekleyici-bir-secenek.html

Özdemir-Sarıgil, B., & Bodur Ün, M. (2025). Contesting the norm contester: Responses to Turkey's withdrawal from the Istanbul Convention. Southeast European and Black Sea Studies. https://doi.org/10.1080/14683857.2025.2514354

Reimers, E. (2007). Representations of An Honor Killing: Intersections of discourses on culture, gender, equality, social class, and nationality. Feminist Media Studies, 7(3), 239-255. https://doi.org/10.1080/14680770701477867

Song, S. J. (2023). Digital feminism: In the aftermath of #MeToo, what's next for workplace equity for women? Journal of Human Rights. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14754835.2023.2199025

spiegel.de. (2025a). ARTE Re: Frauenmorde in der Türkei - Aufstand gegen die Gewalt. https://tv.spiegel.de/programm/artikel/arte-re-frauenmorde-in-der-tuerkei

spiegel.de. (2025b). Ex-Mann erschießt Frau auf offener Straße in Istanbul. https://www.spiegel.de/panorama/justiz/femizide-in-der-tuerkei-ex-mann-erschiesst-frau-in-istanbul-auf-dem-weg-zur-arbeit-a-1da37b73-09e6-44a1-97ec-41811e11c9ef

tbmm.gov.tr. (2025). TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ. https://www.tbmm.gov.tr/ihtisas-komisyonlari/Icerik/ihtisas-komisyonlari-kadin-erkek-firsat-esitligi-komisyonu-hakkinda/kadin-erkek-firsat-esitligi-komisyonu/f72877d1-b499-037b-e050-007f01005610

The Jeruselam Post. (2025). Honor killing in Turkey: Turkish teen killed after impregnated by rape | The Jerusalem Post. The Jerusalem Post | JPost.com. https://www.jpost.com/middle-east/article-859698

Titmuss, R. M. (1965). The Relationship Between Schools of Social Work, Social Research, and Social Policy. Journal of Education for Social Work. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00220612.1965.10778659

Tok. H. (2021, 14 Eylül). KADES gerçekten işe yarıyor mu? Ekmek ve Gül. https://ekmekvegul.net/gundem/kades-gercekten-ise-yariyor-mu

Topcu, B., & Baş, E. (2018). SOSYOLOJİK AÇIDAN NAMUS KAVRAMINA BAKIŞ: TRABZON İLİ ÖRNEĞİ. Sosyoloji Dergisi, 38, 173-196. https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/50034/641399

Topcu, E. (2024). Femizide: Eine neue Gewaltwelle erschüttert die Türkei. https://www.dw.com/de/t%C3%BCrkei-gewalt-femizide-morde-frauenmorde-frauen-m%C3%A4dchen-istanbul-konvention-v2/a-70496458

Torgerson, D. (2019). Lasswell in the looking glass: A 'mirror' for critical policy studies. Critical Policy Studies. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19460171.2018.1512877

Umut Vakfı. (2018). 2018 yılı kadın cinayetleri haritası [Web sayfası]. https://www.umut.org.tr/umut-vakfi-2018-yili-kadin-cinayetleri-haritasi/

UNFPA. (2007). Türkiye Confronts Murder in the Name of "Honour" | United Nations Population Fund. https://www.unfpa.org/news/t%C3%BCrkiye-confronts-murder-name-honour

Usta, A. (2013). Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış. Yasama Dergisi, 24, 78-102. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54521/743127

Verot, M.-P. (2023). Une femme est victime de féminicide chaque jour en Turquie. https://www.radiofrance.fr/franceinter/une-femme-est-victime-de-feminicide-chaque-jour-en-turquie-7721900

Vicini, F. (2018). Turkish Islamism, conservatism and human rights before and after Gezi: The case of Mazlumder. British Journal of Middle Eastern Studies, 45(5), 760-775. https://doi.org/10.1080/13530194.2017.1343124

Walby, S. (1989). Theorising Patriarchy. Sociology, 23(2), 213-234. https://www.jstor.org/stable/42853921

WANG, Y., & CHANG, J. (2023). Why do some women hate feminists? Social media and the structural limitation of Chinese digital feminism. Asian Journal of Women's Studies. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/12259276.2023.2205672

Wildavsky, A. (1988). A cultural theory of budgeting. International Journal of Public Administration. https://doi.org/10.1080/01900698808524608

Yalçın, A. (2024). TÜRKİYE'DE KAMU KURUMLARININ TOPLUM İÇİN GELİŞTİRDİĞİ YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2), 185-215. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iausos/issue/84185/1410854

Yolcu, F. S. (2025). KAMU GÜVENLİĞİNİN DİJİTALLEŞMESİ: TÜRKİYE'DE MOBİL İHBAR UYGULAMALARI ÜZERİNDEN KOLLUK-VATANDAŞ ETKİLEŞİMİ. Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kolluk Uygulamaları ve Güvenlik Teknolojileri Özel Sayısı, 108-129. https://doi.org/10.28956/gbd.1688281

Zengin, B., & Koçoğlu, Ş. (2018). TÜRKİYE'DE KADIN İSTİHDAMI VE İSTİHDAM ARTIŞINA YÖNELİK POLİTİKA ÖNERİLERİ. İş ve Hayat, 4(8), 166-188. https://dergipark.org.tr/tr/pub/isvehayat/issue/48947/679023

20minutes.fr. (2025, Haziran 26). Une femme tuée par son ex-fiancé qui venait d'apprendre qu'elle avait été violée. 20 Minutes. https://www.20minutes.fr/monde/4160656-20250626-turquie-femme-enceinte-tuee-ex-fiance-venait-apprendre-violee

BİDGE